

Masarykova univerzita

Pedagogická fakulta

Katedra historie

Kapitoly z historie kostela a farnosti

v Trhové Kamenici

Bakalářská práce

Brno 2010

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Jiří Mihola, Ph.D.

Vypracovala: Magdalena Bucanová

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci zpracovala samostatně a použila jen literaturu uvedenou v seznamu literatury, který je v práci uveden.

V Brně dne 20. 4. 2010

.....

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala svému vedoucímu bakalářské práce Mgr. Jiřímu Míholovi, Ph.D., za vstřícný přístup, cenné metodické a teoretické rady, kterými přispěl k vypracování této bakalářské práce.

OBSAH

Úvod	5
1. MĚSTO A FARNOST V TRHOVÉ KAMENICI	7
1.1 Místní vymezení	7
1.2 Vliv majitelů Trhové Kamenice	7
1.3 Hospodářské poměry	8
1.4 Obyvatelstvo	9
1.5 Stav farnosti před rokem 1712	10
1.6 Vznik farnosti	11
2. STAVBA NOVÉHO KOSTELA	12
2.1 Stavba kostela	12
2.2 Vnější podoba kostela	13
2.3 Vnitřní podoba kostela	14
2.4 Vnitřní výzdoba	14
2.5 Budova fary	19
2.6 Zřízení hřbitova a jeho přesuny	21
3. VÝVOJ FARNOSTI	23
3.1 Polom	23
3.2 Zubří	25
3.3 Rváčov	26
4. DUCHOVNÍ SPRÁVCI A JEJICH DÍLO NA ZÁKLADĚ FARNÍCH KRONIK	28
4.1 Kněží od roku 1712	29
4.1.1 Varhany	31
4.2 Kněží v 19. století	32
4.2.1 Pomoc chudým	35
4.3 Kněží 20. století	36
4.3.1 Osudy trhovokamenických zvonů	40
Závěr	43
Seznam pramenů a literatury	45
Resumé	47
Přílohy	

Úvod

Jako téma své bakalářské práce jsem si vybrala kostel a farnost v Trhové Kamenici, kde žiji. Trhovokamenický kostel tvoří dominantu obce, již zdálky ční jeho věž nad okolím. I když je tato stavba nepřehlédnutelná, málokterý občan, žijící v Trhové Kamenici a jejím okolí, ví o této stavbě a místní farnosti něco bližšího. Můj zájem o zdejší historii zvýšily i některé nepřesnosti uváděné místními lidmi.

Trhovokamenická farnost a kostel sv. Filipa a Jakuba představovala důležitou roli v životě místních lidí. Kostel, který byl postaven v první polovině 18. století, stojí na místě, kde stával původní dřevěný kostel. Zděný barokní kostel nechal postavit František Josef hrabě ze Schönfeldu, který se také snažil zajistit jeho financování i v pozdějších letech. Podoba trhovokamenického kostela se v průběhu třech století výrazně nezměnila. Dá se tedy říci, že kostel zůstal v původní podobě. Jiný osud však potkal místní farnost, která se sice v průběhu staletí různě rozrůstala, ale dnes již de iure samostatná farnost v Trhové Kamenici neexistuje. Trhovokamenická farnost byla 1. ledna 2009 přičleněna k farnosti nasavrcké, tím tedy zanikla. To samozřejmě neznamená, že by zanikl duchovní život v Trhové Kamenici. V kostele sv. Filipa a Jakuba se slouží mše svatá nyní jen každou neděli. Tradičně se zde slouží mše také ve významné křesťanské svátky. Kostel nebyl dlouho výrazněji opravován, jednalo se vždy jen o ty nejnnutnější opravy. Farnost byla nucena z finančních důvodů se zbavit některých nemovitostí např. fary v Trhové Kamenici, kostela sv. Kunhuty na Polomi. V posledních letech se začalo pracovat na záchraně místních církevních památek. Roku 2009 byla dokončena rekonstrukce varhan v kostele sv. Filipa a Jakuba a v současnosti se jedná o možnosti opravit hlavní kostelní věž. Tyto nákladné opravy jsou prováděny z dotací od státu, Pardubického kraje a za spoluúčasti Městyse Trhová Kamenice, který financuje nezbytnou část, bez které by farnost dotace od státu nedostala.

Cílem mé bakalářské práce bylo vytvořit dílo, které by shromáždilo několik podstatných informací o místní farnosti a kostele v období od počátku 18. století do 1. poloviny 20. století s přihlédnutím k současnosti. Rozhodla jsem se tak proto, neboť dosud takové dílo neexistuje a s jeho potřebou jsem se několikrát setkala. Existuje sice několik prací, které se zabývají historií Trhové Kamenice, ale v nich se o místní farnosti a kostele dozvídáme jen dílčí informace. Snažila jsem se o vytvoření textu, který by mohl být zdrojem informací pro každého, kdo má o kostel a farnost zájem.

Nejdůležitějším pramenem pro mou bakalářskou práci mi byla Pamětní kniha farnosti Kamenice vedená od roku 1836, která je uložena ve faře v Nasavrkách. Dále jsem velmi často pracovala s dosud nezpracovanými materiály, které se týkají farnosti, uloženými ve Státním okresním archivu v Chrudimi pod přírůstkovým číslem 107/01.

Mezi literaturu, z které jsem čerpala a která je uložena v archivu na obecním úřadě Městysu Trhová Kamenice, bych uvedla Dějiny města Trhová Kamenice od Václava Saitla. Další knihou, která mě vždy přivedla na dobrou cestu, byl Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese chrudimském od Karla Chytila.

V první kapitole své práce se snažím nastínit historii Trhové Kamenice z několika hledisek. Zabývám se šlechtickými rody, které zde působily, místním obyvatelstvem a jeho počty, jak se měnily, dále se věnuji poměrům před rokem vzniku farnosti a také samotnému jejímu vzniku, tedy roku 1712. Ve druhé kapitole uvádím důvody pro stavbu kostela, zabývám se samotnou stavbou a podobou kostela. Snažila jsem se, kde to bylo možné, provést rekonstrukci historie kostelních památek. Zde se také věnuji bezprostřednímu okolí, které obklopuje kostel sv. Filipa a Jakuba. V podkapitole o zřízení hřbitova jsem se věnovala také jeho pozdějšímu přemístění až za Trhovou Kamenici. V třetí kapitole bakalářské práce jsem chtěla poukázat na skutečnost, že také jiné části farnosti, které k ní patřily nebo patří, měly své církevní stavby, které byly neméně důležité než hlavní kostel v Trhové Kamenici. V poslední kapitole se zabývám duchovními správci farnosti a předěly, které se za jejich působení významně dotkly života farníků.

Při zpracovávání své práce jsem použila několik metod. Na začátku práce jsem nejvíce používala metodu přímou, pročetla jsem prameny a z nich jsem získávala potřebné informace, které jsem pak třídila. Při práci jsem musela samozřejmě použít i další metody, využila jsem induktivní, deduktivní, komparativní a biografickou metodu. V konečném psaní práce jsem použila progresivní metodu.

1. MĚSTO A FARNOST V TRHOVÉ KAMENICI

1.1. Místní vymezení

Obec Trhová Kamenice leží na jižním okraji Železných hor v nadmořské výšce 535m. Obec má 860 obyvatel a patří k ní části Rohozná, Kameničky, Hluboká, Zubří, Polom, Petrkov 3. díl. V obci najdeme několik zajímavých kulturních památek např. kostel sv. Filipa a Jakuba, kostel sv. Kunhuty na Polomi a kaple sv. Jana Nepomuckého na Zubří.

Název Kamenice je poprvé zmíněn v darovací listině, kterou král Václav I. potvrdil věnování lesa nacházejícího se mezi řekami Kamenicí a Doubravou.¹ Další zmínka je v popisu pražské diecéze sepsaném za arcibiskupa Arnošta z Pardubic z let 1344 až 1350. V této době již byla Kamenice sídlem farnosti, kde byl chrám zasvěcený sv. Filipovi a Jakubovi.

1.2 Vliv majitelů Trhové Kamenice

Prvním známým majitelem tvrze byl vladyka Beneš z Kocúrova, tehdy byla uvedena jako rybníční tvrz Kamenice pod Zeleným Táborem.² Zemřel roku 1419, jak je uvedeno na dochovaném náhrobním kameni. Kolem roku 1460 měla Kamenice již privilegia na konání trhů.

Roku 1490 obdržel mimo jiné Kamenici, která patřila k lichnickému panství, Mikuláš ml. Trčka z Lípy. V té době nastal pro Trhovou Kamenici hospodářský rozkvět, v listině Vladislava Jagellonského je uváděna Trhová Kamenice jako městečko. Měla již také svůj znak – stříbrného dvouocasého lva bez koruny v červeném poli. Konalo se zde již 10 výročních trhů, odtud pochází název Trhová. Trčkům z Lípy Kamenice patřila až do roku 1537, kdy ji koupili Jindřich, Bernard a Absolon Sobkové z Kornic. Za Sobků z Kornic byla zřízena v městečku sladovna a pivovar.³ Adam Sobek z Kornic byl stoupenec českých bratří.⁴ Po bitvě na Bílé hoře byla roku 1628 Trhová Kamenice s pivovarem, poplužními dvory, s vesnicemi Javornou a Travnou, s mlýny,

¹ HOSPODKA, B.: Z historie města Trhová Kamenice. Praha 1988, s. 8.

² Tamtéž, s. 10.

³ SEDLÁČEK, A.: Hrady, zámky a tvrze království Českého. Díl první. Chrudimsko. Praha 1994, s. 167.

⁴ SAILL, V.: Dějiny města Trhová Kamenice, uloženo Obecní úřad Trhové Kamenice, s. 5.

oborami, lesy, rybníky a potoky⁵ prohlášena za léno odumřelé, kterého se ujala Česká královská komora. Pak Trhová Kamenice přešla do majetku Františka rytíře Couvriers.⁶ Strádání spojené s třicetiletou válkou postihlo i Trhovou Kamenici. Plenilo zde i švédské vojsko. Z té doby se dochovala velká železem pobitá truhla. Sňatkem Terezie, vdovy po Františku Emanuelovi de Couvries, s Rudolfem Václavem ze Schönfeldu přešla Trhová Kamenice do vlastnictví tohoto rodu. Největší význam pro Trhovou Kamenici měl syn jmenovaných Josef František ze Schönfeldu, který se významným způsobem zasloužil o zvelebení zdejšího kraje.

Po jeho smrti se dcera Marie Kateřina roku 1746 provdala za Jana Adama knížete z Auerspergu, jejich čtyři synové zemřeli. Po smrti své ženy Jan Adam se znovu oženil s hraběnkou Marií Vilemínou Neipperg. Protože druhé manželství bylo bezdětné, adoptoval Jan Adam svého synovce Karla Josefa z Auerspergu.⁷ Také manželství Karla Josefa s Marií Josefou z Lobkowitz bylo bez potomků. Proto Karel ustanovil dědicem svého synovce Vincence. Z manželství Vincence s Gabrielou Marií z Lobkowitz se narodil Vincenc Karel z Auerspergu, ten uzavřel sňatek s Vilemínou z Colloredo – Mansfeld. Nejstarší syn Vincence František Josef z Auerspergu se oženil s Marií Kinskou. Všichni jmenovaní pokračovali v odkazu Josefa Františka hraběte ze Schönfeldu. Po smrti jejich nejstaršího syna Ferdinanda, který zemřel dne 14. listopadu 1942, přešlo panství na základě závěti do vlastnictví Josefa Karla Trauttmansdorffa, manžela dcery Josefa Františka. Po skončení 2. světové války byl tento poslední majitel panství internován na Libáni,⁸ obviněn z kolaborace s Němci, vyšetřován a následně propuštěn do emigrace. Veškerý majetek byl znárodněn podle Benešových dekretů.

1.3 Hospodářské poměry

Trhová Kamenice se nachází na rozhraní Železných hor a Žďárských vrchů. Krajina je kopcovitá s kamenitými poli, půda je málo úrodná. Podnebí je nepříznivé, bývají zde dlouho trvající zimy. To vše ovlivňovalo život v Trhové Kamenici i v minulosti. Obyvatelé se zde živilí jednak zemědělstvím, jednak řemeslnou výrobou.

⁵ Tamtéž, s. 7.

⁶ František rytíř Couvriers bojoval proti Turkům v Uhrách, při povstání roku 1618 byl proti členům českých bratří. Za své služby byl odměněn povýšením do panského stavu říšského a do panského stavu českého a přidělením majetku českých pánů, který jim byl za odporu císaři zabaven.

⁷ LÁT, J.: Poznámky k dějinám města Trhové Kamenice, uloženo Obecní úřad Trhové Kamenice, s. 6.

⁸ Libáň – vesnice mezi Slatiňany a Nasavrky

Rozšířené zde bylo např. tkalcovství, bednářství, punčochářství, hrnčířství a síťářství. Se síťářstvím souviselo vlasářství,⁹ které se zde začalo rozvíjet od roku 1850. Vlasaři kupovali vlasy a z nich vyráběli síťky na dámské účesy a jiné produkty. Tato výroba byla v Trhové Kamenici ještě ve 20. století v provozovnách rodin Fuchsovy a Bergmanovy a také jako domácí práce.

S rozvojem řemesel se začal zvyšovat počet obyvatel a rozvoj města. Dekretem ze dne 29. října 1853 a usnesením c. a k. místodržitelství v Praze číslo 26865 byla Trhová Kamenice povýšena na město.¹⁰

Na konci 19. století byla obnovena práce v žulovém lomu v lesích u Petrkova. V roce 1900 byla zahájena výstavba parní pily s bednárnou. Rok na to byla zřízena sklárna s brusírnou. Probíhala také jednání o výstavbě železnice, bohužel k realizaci nikdy nedošlo. Byla postavena silnice do nedalekého Bradla. V roce 1900 byl zřízen telegraf.

1.4 Obyvatelstvo

V době vzniku trhokamenické farnosti roku 1712, kdy byla vyčleněna z farnosti bojanovské, měla přibližně 1615 duší. Naproti tomu farnost bojanovská v tomto roce měla 2120 duší. Obyvatelé trhokamenické farnosti tvořili před tímto rozdělením téměř polovinu počtu duší farnosti bojanovské. V roce 1720 dokonce farnost v Trhové Kamenici měla již 2100 duší, tedy o 300 více než farnost bojanovská, která měla 1705 duší. V pramenech je používán v těchto letech výraz duše, nerozlišují jejich náboženskou příslušnost. Později již jsou uváděny počty lidí podle vyznání.

V roce 1837 činil počet obyvatel v trhokamenické farnosti 3 486, z toho bylo 3 229 katolíků, 51 nekatolíků a 46 Židů.¹¹ Z tohoto záznamu není jasné, kým byla tvořena zbývající skupina 160 obyvatel. Mohlo se také jednat pouze o chybně uvedený počet některé ze skupin. V kronice je také zaznamenána událost, která se stala roku 1838, kdy byl do katolické církve přijat Žid.¹² Je pozoruhodné, že k přijetí do katolické církve nestačil křest po předchozí přípravě, ale toto přijetí muselo ještě schválit gubernium.

⁹ SAITL, V.: c.d., s. 84.

¹⁰ HOSPODKA, B.: c.d., s. 75.

¹¹ Farní úřad Nasavrky, Pamětní kniha fary Kamenice – započatá roku 1836 (dále jen Pamětní kniha fary Kamenice), fol. 9.

¹² Pamětní kniha fary Kamenice, fol. 10.

V roce 1911, kdy bylo provedeno sčítání lidu, bylo ve farnosti celkem 4 258 lidí z toho 4 210 katolíků, 17 evangelíků a 31 Židů. Přitom v samotné Trhové Kamenici bylo 1 311 katolíků, 6 evangelíků a 25 Židů.¹³

V současné době je v samotné Trhové Kamenici přibližně 860 obyvatel.

1.5 Stav farnosti před rokem 1712

Již v roce 1350 je kostel zasvěcený sv. Filipovi a Jakubovi v Trhové Kamenici zmiňován jako kostel farní. V roce 1355 v Kamenici působil farář Václav, pak farář Velislav, po něm Matyáš a plebán Beneš.¹⁴ Náhrobní kámen Beneše z Kocúrova z roku 1419 také dokládá existenci kostela, v němž byl pochován. Podle názoru faráře Václava Dominika Gregoriadese v tomto období byl v Kamenici kněz husitské víry. V původním kostele, ještě za jeho působení, byl v jednom kostelním okně namalován obraz klečící postavy držící kalich s hostií, do něhož zachycovala krev prýstící z boku ukřižovaného Krista. Z tohoto výjevu usuzoval, že zde působili kněží podobojí. Podle všeho měli mít i nějaké statky, které by jim přinášely užitek. Jeden rybník pod dolejší farskou loukou dodnes je a lidově se mu říká Kněžský rybník.¹⁵ Později po bitvě na Bílé hoře roku 1620 byl kněz podobojí vyhnán. Měl se ukrývat v lesích nedalekého Petrkova, kde pokračoval ve své kněžské činnosti.

Opuštěná farnost byla pro nedostatek česky mluvících katolických kněží připojena k farnosti bojanovské.¹⁶ Pro značnou vzdálenost a nepříznivé místní počasí hlavně v zimě byla bohoslužba v Trhové Kamenici jednou za šest, většinou však až za osm týdnů. V důsledku toho nebyly děti včas křtěny, umírající nebyli zaopatřováni. Hlavně však bylo nebezpečí, že zde znovu bude sílit vliv husitství. Věřící katolíci se obraceli se svými záležitostmi na faráře hlineckého, který byl blíže než bojanovský. O svátcích se sami scházeli v kostele, zpívali nábožné písně a kantor jim předčítal z katolické postily. V téže době se scházeli na tajných místech k bohoslužbám podobojí přívrženci tohoto vyznání.

¹³ Pamětní kniha fary Kamenice, fol. 35.

¹⁴ Státní okresní archiv Chrudim, fond farnosti Trhová Kamenice, 107/01. Jedná se doposud o nezpracovaný fond, proto je možné uvést pouze název archivu a přírůstkové číslo (dále jen SOkACh, fond farnosti Trhová Kamenice, 107/01).

¹⁵ SOkACh, fond farnosti Trhová Kamenice, 107/01.

¹⁶ August Sedláček ve své práci Hrad, zámky a tvrze království Českého. Díl první. Chrudimsko chybně uvádí, že Kamenice patřila k faře skutečské.

1.6 Vznik farnosti

Nedostatečné zajištění katolických bohoslužeb a nebezpečí vlivu kacířských vyznání přimělo Františka Josefa hraběte ze Schönfeldu,¹⁷ k jehož panství Kamenice náležela, aby zřídil roku 1712 v Kamenici novou farnost a zabezpečil faráře, který měl za úkol vštěpovat lidu učení církve katolické. Zakládací listinou ustanovil za souhlasu arcibiskupské konzistoře pražské zřízení nové farnosti trhovokamenické. K farnosti měly patřit části městečko Trhová Kamenice, Rohozná, Travná, Javorná, Dolní Petrkov, Možděnice, Kocourov, Dlouhý, Dřevíkov, Kameničky, Zubří, Hamry, Veselý Kopec, Tobolka a Jančour, Nasavrky, Hradiště, Drahotice, Vochos, Březinka, Hodonín, České Lhotice, Lupoměch, Vranov, Vobořice, Rváčov s kostelem sv. Mikuláše, Všeradov, Horní Petrkov, Milesimov, Schönfeld, Krupín, Bratroňov, Ctětín a osady Tábor, Kubátova pila, Tarabka, Vedralka, Kopáčov, Peklo, Limb, Barák, Leština a Králova pila.¹⁸ Určil, aby i budoucí držitelé panství pečovali o zdejší farnost, a aby byla dokončena rozestavěná budova kostela. Pamatoval také na potřebnou údržbu. Ustanovil také tzv. štolu, kolik si má duchovní správce vybírat za různé církevní úkony, za křest, úvod rodičky, ohlášky, pohřeb. Byl určen i další příjem pro faráře a tzv. desátky a přesně je rozepsal. Mezi jinými bylo stanoveno také odvádění másla, které bylo používáno ke svícení věčného světla v kostele. Také ustanovil závazek sloužení zádušních mší za zesnulého bratra Josefa Rudolfa ze Schönfeldu a za komorníka Štefana Treschera a jeho živé a zemřelé přátele. Pro potřeby kostela složil kapitál 30 zlatých rýnských, který měl být bezpečně uložen na úrok. Plněním povinností hmotně zabezpečujících farnost, faráře i samotnou dostavbu kostela zavázal své dědice, nástupce a všechny pozdější držitele panství. Kromě toho dostávala farnost prostředky ze solné pokladny církve.

František Josef hrabě ze Schönfeldu také ve své závěti ustanovil dva zbožné odkazy pro kamenický kostel, jeden, aby za jeho duši a duše zemřelých příbuzných jeho rodiny byly slouženy po celý rok v pátek tiché mše svaté a v den úmrtí nebo pohřbu zpívané rekviem. Za všechny tyto mše měl dostávat farář 27 zl. Druhý odkaz, aby stále hořelo ve zdejším kostele před Nejsvětější Svátostí věčné světlo.

V pozdějším období došlo ke snížení sloužených mší za donátory a nakonec bylo od plnění těchto podmínek darů zcela upuštěno.

¹⁷SOkACh, fond farnosti Trhová Kamenice, 107/01.

¹⁸ Pamětní kniha fary Kamenice, fol. 30.

2. STAVBA NOVÉHO KOSTELA

2.1 Stavba kostela

Stavba nového kostela byla zahájena položením základního kamene dne 26. dubna 1737. Základní kámen položil kamenický farář Václav Dominik Gregoriades. Práce vedl zednický mistr Filip Šedivý.¹⁹ Kostel byl postaven na místě, na kterém stál původní. Na místní poměry šlo o velkoryse pojatou stavbu, která si vyžadovala značné finanční prostředky. K jejich poskytování se zavázal při založení farnosti František Josef ze Schönfeldu a tuto povinnost přenesl i na své nástupce. Zemřel 18. února 1737. Panství zdědila dcera Marie Kateřina ze Schönfeldu.²⁰ Za nezletilou majitelku spravoval panství Jan Karel Caretto hrabě Millesimo. Po krátkém přerušení stavby pokračovaly práce na kostele v roce 1738 na základě rozkazu konzistoře a sirotčí komise. Byl najat nový stavitel Jan Klein, který po menších úpravách pokračoval v původním plánu. V osmnácti letech se Marie Kateřina ze Schönfeldu provdala za Jana Adama knížete z Auerspergu. Kostel byl dokončen v listopadu 1747.²¹ Vysvěcen byl na svátek patrocina 1. května 1748 Františkem Josefem z Vlkanova, děkanem chrudimským, kanovníkem královéhradeckým a biskupským vikářem. Do plechové bání pod křížem na hlavní věži byly uloženy listiny s pamětními zápisy.

Marie Kateřina ze Schönfeldu zemřela v roce 1754. Majetek připadl tedy do rukou knížat z Auerspergu.²²

Farnost v Trhové Kamenici patřila od svého vzniku pod správu pražské arcidiecéze. Velká vzdálenost, která neumožňovala činit pravidelné vizitace – kontroly, působila problémy. Ke změně došlo 12. června 1784, kdy papež Pius VI. potvrdil nové uspořádání pražské diecéze. Trhovokamenická farnost od tohoto roku spadala pod správu královéhradecké diecéze. Duchovní správce určoval majitel panství – patron spolu s diecézí. Proto také většina kamenických farářů přicházela a odcházela na fary v rámci panství ve vlastnictví patrona.

Všichni majitelé panství se významným způsobem zasloužili o hospodářský a kulturní rozkvět celého kraje. Financovali opravy a přestavby kostelů, zakládali

¹⁹ SOkACh, fond farnosti Trhová Kamenice, 107/01.

²⁰ SOkACh, fond farnosti Trhová Kamenice, 107/01.

²¹ Rok dokončení kostela najdeme nejen ve farní kronice, ale i na ostění hlavního vchodu kostela.

²² Auerspergové – šlechtický rod. Vlastníci panství na Nasavrcku, Chrudimsku, Čáslavsku.

cukrovary a pivovary, starali se o dobré hospodaření na statcích i v lesích. Z toho všeho samozřejmě měli majetkový prospěch, ale také obyvatelé tak měli zajištěné živobytí.

2.2 Vnější podoba kostela

Trhovokamenický kostel zasvěcený svatým Filipovi a Jakubovi je vysoká jednolodní kamenná stavba postavená v barokním slohu. Je orientovaná podle křesťanského zvyku na východ. Kostel byl postaven na návrší na východní straně náměstí. Nad hlavním vchodem kostela se tyčí jehlanovitá věž zakončená kovaným dvouramenným křížem. Druhá, menší věžička je umístěna nad presbytářem, také na ní se nachází dvouramenný kříž. V tomto případě již nejde o původní ozdobně kovaný kříž jako na hlavní věži, ale o kříž nový pořízený v roce 2001. Střecha kostela je kryta taškami bobrovkami. Krytinu hlavní věže tvoří eternit, malá věžička je kryta plechem.

Ve zdech kostela je umístěno 11 velkých a 5 menších oválných oken.²³ Průčelí zdobí římsa osazená po obou stranách pískovcovými koulemi. Na obou stranách průčelí jsou prázdné výklenky. Hlavní vstup do kostela je na západní straně průčelí, vede k němu trojitě schodiště původně ozdobené dvěma pískovcovými věžičkami. K odcizení těchto ozdob došlo přibližně před deseti lety. Postranní vchody jsou umístěny souměrně na obou stranách kostelní lodi. Tyto tři vchody tvoří dveře železem pobité s barokním kováním zasazené do kamenných zárubní. Nad hlavním vchodem se nachází letopočet 1747, tj. rok dokončení stavby chrámu. Z jižní boční strany kostela je ještě vstup vedoucí k vřetenovému dřevěnému schodišti na kruchtě, ze které vede schodiště až do hlavní věže. Posledním vchodem do kostela je vchod do sakristie. Sakristie se nachází na jižní straně presbytáře. V těchto dvou případech jde pouze o masivní dřevěné dveře.

Na místní poměry je trhovokamenický kostel velká honosná stavba. Z velikosti kostela můžeme usuzovat význam trhovokamenické farnosti v době jejího vzniku a založení kostela. Kostelní loď měří 20,86 m na délku, šířka od okna k oknu činí 13 m, šířka od pilíře k pilíři měří 9,5 m. Presbytář na délku měří 11,5 m a na šířku 7,5 m. Věž (chrámová předsíň) tvoří čtverec, jehož strana má 3,8 m.²⁴

²³ CHYTIL, K.: Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese chrudimském. Praha 1900, s. 129.

²⁴Tamtéž, s. 129.

2.3 Vnitřní podoba kostela

Kostel je jednolodní,²⁵ má presbytář, sakristii, kruchtou. Kostelní loď je rozdělena na dvě části s dovnitř vystupujícími zdobenými pilastry. Pilastry dělí loď od presbytáře jsou zdobeny reliéfy polovičních postav. Krucho na západní straně kostela je nesena dvěma pilíři. Zábradlí krucho tvoří ozdobná barokní dřevorezba. Pod kručťou se také nachází vchod na schodiště vedoucí nahoru na kručťou. Strop kostela je klenutý.

Kromě presbytáře je výmalba kostela velmi jednoduchá v kombinaci bílé s jemně narůžovělou barvou, klenba je pouze bílá. Tato světlá výmalba kombinaci s prostými nemalovanými skly oken, které poskytují interiéru kostela dostatek světla, dává vyniknout velikosti prostoru a opticky tento prostor ještě zvětšuje. Celkový dojem vnitřního prostoru kostela je jasný, příjemný, povznášející, na rozdíl od řady jiných barokních kostelů, kde jsou použity temné barvy.

Zdi i klenba presbytáře jsou zdobeny výmalbou. Na zdech jsou vymalovány iluzorní výklenky, festony, geometrické ornamenty, květinové motivy, římsy, portály, pilastry. V centru klenby presbytáře je vyobrazení Nejsvětější trojice. Bůh Otec v podobě starce, Syn v podobě dítěte sesílaného na svět a Duch svatý v podobě holubice. V rozích klenby jsou vyobrazení čtyři evangelisté s jejich atributy - sv. Jan Evangelista s orlem, sv. Marek se lvem, sv. Lukáš s okřídleným býkem a sv. Matouš s andělem. Tato vyobrazení jsou doplněna nápisy „Sanctus.“

Podlaha lodi kostela je z pískovcových desek, v hlavní lodi ve střední části a pod lavicemi je na pískovcových deskách podlaha z dřevěných prken. Pod nimi se nachází vchod do krypty. Podlaha presbytáře je o stupeň výše než podlaha hlavní lodi. Toto navýšení má podobu kamenného stupně, u nějž původně byla dřevěná mřížka, u které bylo v minulosti podáváno svaté přijímání. Mřížka byla odstraněna v 90. letech minulého století. Na podlaze presbytáře je dlažba z černých a šedých dlaždic.

2.4 Vnitřní výzdoba

V této části se zabývám vnitřním vybavením kostela. U památek, u kterých je to možné, uvádím dobu vzniku, autora a okolnosti pořízení. V pramenech, které jsem

²⁵ Tamtéž, s. 129.

použila, některé informace nejsou uvedeny. V současné době probíhá řízení o prohlášení některých součástí mobiliáře za kulturní památku.

Dominantu interiéru kostela tvoří hlavní oltář zasvěcený patronům kostela svatému Filipovi a Jakubovi. Oltář stojí včele presbytáře na vyvýšeném místě, vedou k němu čtyři dřevěné stupně. Oltářní stůl – mensa – je tumbového tvaru. Na oltářním stole je umístěno retabulum se svatostánkem. Svatostánek zdobí dva korintské sloupy, nad nimiž jsou andělé. Svatostánek má tvar výklenku, ve kterém je umístěn kříž. Ve skutečnosti jde o soustavu tří výklenků, které je možno po odemčení zámku pootočít. Skryté dva výklenky slouží jako vlastní svatostánek, tedy k ukládání Nejsvětější Svátosti oltářní v monstranci či v ciboriu. Na horní části svatostánku je umístěn obraz Panny Marie ve zlaceném rámu s korunkou. Tento obraz věnovala patronka kostela hraběnka Vilemína z Auerspergu v roce 1837.²⁶ Mezi místními obyvateli se vypráví, že jde o její portrét. Po stranách retabula jsou sochy dvou andělků. Celý oltář je dřevěný natřený světlým nátěrem vyvolávajícím iluzi bílého mramoru, drobné zdobné prvky jsou pozlacené.

Nad oltářem je velký obraz obdélníkového tvaru nahoře do oblouku znázorňující oba patrony kostela s jejich atributy a Krista Spasitele. Rám obrazu nesou sochy dvou andělů, bohatě pozlacené. Obraz byl namalován malířem Janem Kokešem²⁷ roku 1852, v pravém dolním rohu je signován a datován. Ve středu horní části obrazu stojí postava Krista s rozpjatýma rukama, pod ním vlevo klečí sv. Filip držící kříž, za ním zástup nebešťanů, první z nich nese kameny. Vpravo je klečící sv. Jakub ml., před ním leží valchářský kyj, nástroj, kterým byl usmrcen, a svitek s textem z jeho listu. Také za ním je zobrazen zástup nebešťanů, první nese biskupskou mitru a berlu. Oba světci vzhlíží vzhůru ke Kristu. Celý výjev je umístěn na oblaku. Pod ním přibližně ve spodní třetině obrazu je namalována Kamenice, tak jak vypadala při vzniku obrazu. Kostelní věž má cibulovitý tvar, ke změně došlo po požáru v roce 1874. Malíř zobrazil i některé detaily jako např. závoru přes silnici, kde bylo vybíráno mýtné. Tento obraz nahradil starší obraz patronů, jehož stav nebyl dobrý, po odborné prohlídce, která se konala roku 1838,

²⁶ Pamětní kniha fary Kamenice, fol. 9.

²⁷ Jan Kokeš (9. 5.1812 – 9. 5.1867) – malíř, řezbář, sochař. Absolvoval vídeňskou akademii, kde byl žákem profesora F. J. Waldmüllera. Od poloviny 19. století žil v Chrudimi, v závěru života se odstěhoval do Škrovádu u Slatiňan, kde měl kamenickou dílnu. Maloval hlavně portréty a obrazy svatých. Kromě oltářního obrazu v Trhové Kamenici namaloval také obraz sv. Michaela, který je umístěn v kostele v Licibořicích a obraz sv. Kunhuty na Polomi. Zúčastnil se také rekonstrukce hlavního kostela v Chrudimi. Zemřel ve Slatiňanech a je pohřben na tamějším hřbitově.

bylo shledáno, že případná oprava není možná, byl velmi zdevastován. Kníže Auersperg zadal zakázku na vytvoření nového ve Vídni.²⁸

Zcela nahoře je kulatý obraz Nejsvětější Trojice. Vlevo je sedící postava z mrtvých vstalého Krista v šarlatovém rouchu, za jehož zády vidíme kříž. Vpravo Bůh Otec, který žezlem v levé ruce ukazuje na zeměkouli. Pravou ruku má vztaženou vzhůru k holubici představující Ducha Svatého. Celý výjev je doplněn hlavičkami andílků. Rám obrazu tvoří postříbřené obláčky, kolem kterých vystupují pozlacené paprsky. Obraz je umístěn před kulatým oknem vedoucím na východ. Dojem z obrazu umocňuje v dopoledních hodinách světlo přicházející z okna. Sluneční záření bohužel obraz značně poškozuje.

Na evangelijní straně presbytáře u triumfálního oblouku je u boční zdi postavena kazatelna. Pochází z roku 1763, zhotovil ji Josef Procházka, sochař z Chrudimi. První kázání z ní vyslechli věřící dne 1. května.²⁹ Spodní část stojí na sloupu, vede k ní schodiště z presbytáře. Na přední straně spodní části jsou dvě sedící postavy evangelistů. Nad kazatelnou je stříška ozdobená štrápci, na které stojí socha Spasitele a dalších dvou evangelistů. Na spodní straně stříšky je oko v trojúhelníku s paprsky, které symbolizuje Boží vševědoucnost. Kazatelna je zdobena dřevořezbami s nátěrem obdobně jako oltáře.

Na pravé straně na pilastru směrem k věřícím je umístěn oltář Panny Marie Bolestné. Tumba je zděná, na přední straně je dřevěná deska. Na tumbě stojí svatostánek. Na retabulu v dolní části je obraz sv. Veroniky, která drží roušku s otiskem tváře trním korunovaného Krista. Z obou stran obrazu jsou sošky andílků. Nahoře je obraz Panny Marie Bolestné v modrém rouchu s hlavou ovinutou bílým závojem se sepjatýma rukama, s výrazem utrpení ve tváři. Nad obrazem je umístěna koruna. Na vrcholu retabula je socha anděla na stříbrném oblaku. Retabulum je dřevěné, bohatě vyřezávané zdobené rostlinnými motivy a dalšími prvky. Nátěr vytváří iluzi světlého mramoru, ozdoby jsou zdůrazněny zlacením.

Na pravé straně kostelní lodi se nachází oltář Panny Marie Lurdské. Na světlé zděné oltářní tumbě s nápisem „Ave Maria“ je postaven skalní pahorek. Na něm stojí socha Panny Marie Lurdské se sepjatýma rukama v tradičním pojetí v bílém rouchu s modrou šerpou. Na zdi nad sochou je pozlacený nápis „Já jsem Neposkvrněné Početí“ Po obou stranách sochy jsou připevněny ozdobné kovové lampy. Na oltářní tumbě stojí

²⁸ Pamětní kniha fary Kamenice, fol. 425.

²⁹ SOkACh, fond farnosti Trhová Kamenice, 107/01.

dva kované svícny s květinovým motivem. Před tumbou je kamenný stupeň z leštěného kamene. Za sochou Panny Marie je látkový modrý závěs ozdobený síťovanou vyšívanou záclonou.

Oltář byl postaven za působení faráře Josefa Plocka v roce 1893. Kooperátor Jan Zitko uspořádal na tento účel sbírku, na kterou přispěli věřící z celé farnosti. Objednávku sochy Panny Marie u firmy J. B. Purger in Gröden zprostředkoval profesor obchodní akademie v Chrudimi A. Antoš.³⁰ Oltářní tumbu postavil zednický polír Jan Daněk z Babákova. Návrh skály a kovaných svícňů zpracoval Gustav Schulz, rodák ze Svobodných Hamrů, který byl o prázdninách ubytován na faře. Obojí bylo objednáno u vídeňské firmy Andreas Ruschka. Celý ráz oltáře je naprosto odlišný od ostatních barokních, je jednoduchý, jak odpovídá době jeho vzniku. Slavnostní svěcení oltáře se konalo 10. června 1894.³¹ Světitelem byl biskupský vikář P. Antonín Schreiber. Slavnosti se zúčastnilo velké množství věřících, družiček, zástupci místních spolků. Předemší se za vyzvánění zvonů a doprovodu hudby konal průvod do kostela. Po vysvěcení oltáře a kázání faráře Plocka byla sloužena slavná mše svatá.

Na levé straně kostela na pilastru je umístěn oltář Krista Trpítele. Tumba je zděná, na přední straně je umístěna dřevěná deska. Na tumbě stojí svatostánek. Na retabulu v dolní části je obraz sv. Jana Evangelisty. Světec drží zlatý kalich, kolem kterého se vine had. Právě tyto atributy určují, že jde o uvedeného světce. V horní části oltáře je obraz Krista Trpítele v červeném svrchním rouchu. Pravou rukou drží kříž. Na hlavě má trnovou korunu. Nad obrazem dva andělci nesou korunu. Nad ní je stříbrná holubice symbolizující Ducha Svatého. Na vrcholu retabula je socha Boha Otce na stříbrných oblacích, který pravou rukou ukazuje na zeměkouli. Socha Boha Otce, holubice a obraz Krista Trpítele tvoří Nejsvětější Trojici. Retabulum je dřevěné, bohatě vyřezávané. Stejně jako ostatní oltáře opatřené nátěrem světlého mramoru a zlacené. Na tento oltář bývá v době Vánoc umístěn betlém.³²

U levé boční zdi lodi kostela stojí oltář sv. Jana Nepomuckého. Tumba je dřevěná, na přední straně je reliéf s vyobrazením shození sv. Jana Nepomuckého z mostu do Vltavy. Na tumbě stojí svatostánek, na jehož dvířkách je znázorněna poslední večeře Páně. Na svatostánku je umístěna socha Panny Marie s žehnajícím Ježíškem, která v levé ruce drží žezlo. Nad jejich hlavami je dřevěný baldachýn

³⁰ Pamětní kniha fary Kamenice, fol. 145.

³¹ Pamětní kniha fary Kamenice, fol. 146.

³² Betlém byl pořízen roku 1904.

ozdobený štrápci, ze kterého na obě strany splývá dřevěná drapérie. Po obou stranách pod drapérií jsou hlavy andílků. Na horní části retabula je obraz sv. Jana Nepomuckého. Je oblečený v bílé rochetě, přes ramena má almuci - kanovnický kožešinový plášť, na hlavě má biret. Světec je zobrazen, jak rozdává almužny chudákům. V pozadí vidíme mostní oblouk, na kterém je zobrazen král Václav IV. s ozbrojenci. Toto připomíná mučednickou smrt Sv. Jana Nepomuckého. Vlevo dole je vyobrazen andílek, který drží prst na ústech, naznačující mlčenlivost světce. Na vrcholu retabula uprostřed slunečních paprsků lemovaných stříbrnými oblaky a hlavami andílků je jazyk³³ jako symbol zachování zpovědního tajemství. Obě strany retabula zdobí dřevorezby. Na levé straně je andílek, který drží v ruce zámek, opět symbol mlčenlivosti. Andílek na pravé straně drží ratolest jako symbol vítězství.

Nejstarší památkou v kostele a v celé Trhové Kamenici je náhrobní kámen Beneše z Kocúrova. Je z červeného mramoru. Na něm je vytesán erb, na kterém jsou na štítě dva bývolí rohy, nad štítem je helma s dvěma bývolími rohy. Na okraji kamene je latinský nápis: „Anno Domini MCCCCXIX vigilia sancti Bartolomei obiit famosus Benessius de Koczurow pater Przibislai Abbatis Lucensis hic sepultus orate pro eo“ v překladu znamená: Léta Páně 1419 večer před svatým Bartolomějem zemřel slavný Beneš z Kocúrova otec Přibyslava opata Ludského zde pochován modlete se za něj. Beneš z Kocúrova byl majitelem tvrze Kamenice pod Zeleným Táborem.³⁴ Jak vyplývá z nápisu na náhrobku, byl pohřben v původním kamenickém kostele. Zřejmě před výstavbou nového kostela byl náhrobek přemístěn z demolovaného starého kostela stranou. V roce 1856 si všiml historik Antonín Rybička,³⁵ že u bočního vchodu do kostela směrem k faře leží tento náhrobek. Sloužil jako schod. Po tomto upozornění byl náhrobek zazděn na vnější západní straně sakristie. Nebýt náhodného objevení, mohla být tato nejstarší památka v Trhové Kamenici zcela zničena. V současné době je náhrobek umístěn uvnitř kostela v zadní zdi pod kruchtou vpravo.

V bezprostřední blízkosti náhrobku pod kruchtou je umístěn Boží hrob. Pochází z roku 1908, byl vyroben firmou Petra Boušky synové v Sichrově.³⁶ Pořídil ho páter Jan

³³ Při zkoumání ostatků sv. Jana Nepomuckého se našla dochovaná měkká tkáň. Původně se vědci domnívali, že se jedná o část jazyka. Teprve pomocí moderních metod bylo zjištěno, že jde o tkáň mozkovou.

³⁴ SEDLÁČEK, A.: Hrad, zámky a tvrze království Českého. Díl první. Chrudimsko. Praha 1994, s. 167.

³⁵ Antonín František Rybička (30. říjen 1812 Skuteč – 24. leden 1899 Vídeň) – historik, genealog, právník. Vystudoval právnickou fakultu v Praze, pak pracoval v Chrudimi jako úředník, potom přešel do Vídně. Věnoval se historii, své poznatky uváděl v různých časopisech. Pohřben byl v Chrudimi.

³⁶ Pamětní kniha fary Kamenice, fol. 147.

Zitko z prostředků získaných ze sbírky od farníků. Boží hrob má podobu oltářní tumbly s výklenkem, v němž se nachází socha ležícího Krista. Výklenek je uzavíratelný, otvíral se pouze na dobu po obřadech Velkého pátku do tradiční slavnosti Vzkříšení na Bílou sobotu o Velikonocích. Na tumbě je postaven otevřený svatostánek a dvě sochy klečících andělů po stranách, jeden v modré a druhý v růžové říze. K Božímu hrobu patří malovaná plátna, která bývala při Vzkříšení zavěšena po obou stranách, a tak vlastně byla vytvořena oddělená kaple. Slavení obřadu vzkříšení prošlo zajímavým vývojem. V rámci josefínských reforem byl zakázán, později císařem Františkem byl znovu povolen.³⁷ V 50. letech 20. století byl podobně jako další slavnosti mimo kostel zakazován tehdejší mocí. Po II. vatikánském koncilu již není obřad Vzkříšení konán, proto zůstává Boží hrob uzavřený po celý rok. Plátna byla v době převzetí farní budovy obcí v roce 2001 uložena v prvním patře v boční místnosti fary.

Na zdech kostelní lodi visí 14 obrazů křížové cesty. Křížová cesta pochází z 2. poloviny 18. století. Je velmi podobná křížové cestě kostela Nanebevzetí Panny Marie v Chrudimi, kterou vytvořil malíř Josef Cereghetti.³⁸ V materiálech zpracovaných v obci je chybně uváděno, že autorem křížové cesty je Antonín Chitussi. Vzhledem ke stáří díla to není možné. Na obraze čtrnáctého zastavení je uveden v pravém dolním rohu letopočet 1847 a jméno G. Bretter. S největší pravděpodobností se tedy jedná o jeho dílo. O tomto malíři se mi nepodařilo najít žádné informace. Gustav Johann Bretter se narodil 10. srpna 1821 v Chrudimi a zemřel 25. února 1873. Podle roku a místa narození usuzuji, že se jedná o tutéž osobu. Je zajímavé, že ve farní kronice o autorovi křížové cesty ani o jejím pořízení se nenalézá žádná zmínka.

2.6 Budova fary

Fara v Trhové Kamenici se nachází na jižní straně kostela. Byla postavena v barokním slohu počátkem 18. století za Josefa Františka ze Schönfeldu.³⁹ Důvodem stavby byl jeho záměr znovu zde zřídit samostatnou farnost s vlastním duchovním správcem. Ten potřeboval odpovídající obydlí a zázemí. Již v roce 1702 byla podána

³⁷ KADLEC, J.: Přehled českých církevních dějin 2. Praha 1991, s. 182.

³⁸ Josef Cereghetti (1722 – 1799) – malíř, autor kroniky Historie chrudimská.

³⁹ V některých pramenech je chybně uváděno, že budova fary vznikla přestavbou bývalé tvrze, která tu měla stát za Beneše z Kocúrova. Stavebně historický průzkum provedený v roce 1999 prokázal, že jde o původní barokní stavbu z počátku 18. století. Tvrz v Trhové Kamenici nepochybně existovala, ale nedochovala se.

pražské konzistoři žádost o zřízení nové farnosti. V té době již byl zpracován projekt, jakou má mít budova fary podobu a specifikace nákladů. Celá záležitost však poté na více než tři roky⁴⁰ byla pozdržena. Konzistoř tento záměr nakonec podpořila. Na stavbu nového farního domu přispěly i okolní kostely – sv. Vavřince v Seči, sv. Michaela v Licibořicích, sv. Jakuba v Práčově a sv. Jiljí v Nasavrkách. Kamenice dále patřila pod farnost bojanovskou. Stavba probíhala několik let. Ještě v roce 1712 v zakládací listině farnosti ukládá Josef František ze Schönfeldu povinnost dokončit faru, která se ještě staví a udržovat ji. Od tohoto roku byla fara již obsazena, ale ještě roku 1713 byla označována za nedostavěnou. Z prvních více než sta let po znovuzřízení fary nemáme zpráv o žádných pracích na budově fary.⁴¹ První zpráva o opravě fary pochází až z roku 1829, kdy si vyžádala 23 zl. 45 kr., v pozdějších letech následovaly další opravy. Nynější podoba je výsledkem rozsáhlé rekonstrukce provedené v letech 1875 až 1876 Františkem Schmoranzem. Fara byla vybělena, byla provedena oprava oken, některá byla dána nová, byla opravena dlažba a schody. Byly vyměněny dveře. V následujících letech byla provedena rekonstrukce střechy. Tu po odstoupení stavitele Františka Schmoranze, kterému nebylo řádně placeno, dokončil hlinecký stavitel František Fiala. Ten pak také provedl i opravu fasády.

V roce 1975 odešel poslední zde žijící farář Josef Ranecký do Přibyslavi. Farnost byla od té doby spravována z Nasavrk. Na faře ještě nějaký čas bydlel bývalý školník Jaroslav Poula. Od roku 1991 byla zcela neobývaná. Budova postupně chátrala, kritický byl hlavně stav střechy. V důsledku zatékání došlo k propadnutí stropu v prvním patře a hrozilo zničení klenby nad přízemím. Farnost neměla na nutnou opravu peníze, budovu ostatně na nic nepotřebovala. O záchranu významné památky měla zájem především Obec Trhová Kamenice. Byl objednan stavebně historický průzkum. Proběhlo několik jednání v zastupitelstvu obce, pak mezi starostou Janem Svobodou a farářem Pavlem Čtvrtečkou. Starosta jednal i na biskupství v Hradci Králové. Nakonec byla uzavřena smlouva, kterou farnost převedla bezplatně budovu fary i s přílehlými pozemky do vlastnictví obce a zároveň bylo zřízeno pro duchovního správce věcné břemeno k bytu v přízemí, který se obec zavázala v budově upravit. Tak byla farnost zbavena starostí a výdajů spojených s vlastnictvím zchátralé fary a bylo zajištěno bydlení pro duchovního správce, pokud by v Trhové Kamenici v budoucnu

⁴⁰ SVOBODA, L., ZAHRADNÍK, P.: Fara čp. 1 v Trhové Kamenici (Stavebně historický průzkum), Úřad Městyse Trhová Kamenice, 1999, s. 7.

⁴¹ Tamtéž, s. 8.

sídlil. Obec zajistila nutnou opravu fary. Nyní je v ní v prvním patře umístěno muzeum. Klenutý sál v přízemí slouží jako obřadní síň. V levé části přízemí byl vybudován byt. Protože zde nyní duchovní nemá zájem bydlet, je byt zatím po dohodě farnosti a městyse pronajímán.

Fara je jednopatrová s dvoutraktovou dispozicí.⁴² Vstup je umístěn ve středu severního průčelí, vede do klenuté síně. Vpravo vzadu je klenutá jídelna, nyní obřadní síň s původní výmalbou květinových motivů.

2.7 Zřízení hřbitova a jeho přesuny

Hřbitov se rozkládal kolem původního kamenického kostela. Ke kostelu v té době přiléhala i kostnice. Při stavbě nového kostela, který byl větší, byla kostnice a část hřbitova zrušena. Po dokončení nového kostela zbylo dřevo, a tak hřbitov byl obehán dřevěnou ohradou. Roku 1763 byla ohrada již ve špatném stavu, proto byla postavena kamenná zeď a zhotovena brána. Roku 1772 umírali lidé hladem a nemocemi v tak velkém množství, že hřbitov u kostela byl nedostačující. Proto byla podána žádost o zřízení nového hřbitova, který byl na základě povolení arcibiskupské diecéze pražské posvěcen farářem Janem Václavem Bříškem dne 25. dubna 1772.⁴³ Tento hřbitov se nacházel za Kamenicí směrem k Rohozné v místě nyní označeném V Křížích. Zde byli zemřelí pohřbíváni až do roku 1780, kdy od 14. prosince bylo povoleno znovu pochovávat na hřbitově u kostela.

Současný hřbitov za Trhovou Kamenicí směrem k Svobodným Hamrům vznikl při vypuknutí cholery roku 1832⁴⁴ a pro nedostačující kapacitu stávajícího. Na mapě z roku 1839 je zakreslen ještě hřbitov kolem kostela, ale i nový hřbitov za Kamenicí. Nový hřbitov ležel na panské půdě, mělo z něj být placeno pachtovné. Je zajímavé, že v současné době je pozemek, na němž se hřbitov rozkládá, ve vlastnictví farnosti, ale hřbitov provozuje a nájem z hrobů vybírá nikoliv vlastník pozemku, ale Městys Trhová Kamenice. Nepochybně by bylo žádoucí, aby hřbitov, sloužící nejen věřícím, byl převeden do vlastnictví městyse. Nový hřbitov byl obehán zdí, v levém zadním rohu byla postavena márnice stavitelem Františkem Schmoranzem. Kolem hřbitova byly

⁴² Tamtéž, s. 61.

⁴³ SOkACh, fond farnosti Trhová Kamenice, 107/01.

⁴⁴ Pamětní kniha fary Kamenice, fol. 10.

vysázeny břízky. Ve druhé polovině 20. století byly břízky pro špatný stav, který ohrožoval pomníky, vykáceny a místo nich byly vysázeny jedle.

Uprostřed hřbitova stojí dřevěný kříž na železném podstavci. Původní kříž byl železný. Kříž i s podstavcem daroval statkář ze Svobodných Hamrů Franz Pfundheller v roce 1832.⁴⁵ Místo železného kříže poškozeného bleskem na jaře roku 1944, nechal farář Josef Ranecký udělat kříž z jedlového dřeva, ten vlivem počasí shnil, a proto byl 10. srpna 1988 vyzdvižen nový dřevěný kříž. Hřbitov je udržován ve velmi dobrém stavu, opakovaně je opravována hřbitovní zeď, jsou udržovány cesty. Nejvzácnější památkou na hřbitově je Šebkova hrobka,⁴⁶ první samostatné dílo Josefa Hlávky.⁴⁷ V roce 1998 byla prohlášena za kulturní památku.

⁴⁵ Pamětní kniha fary Kamenice, fol. 223.

⁴⁶ Hrobku navrhl Josef Hlávka pro Františka Šebka (15. 1. 1814 Vlašim – 6. 3. 1862 Vídeň) vídeňského českého stavitele, svého příznivce, když mu roku 1857 zemřela manželka Anna. Hrobka je z organogenního vápence – lumachely. Byla umístěna původně na jednom z vídeňských hřbitovů. Byl do ní později pohřben i František Šebek. Po zrušení hřbitova roku 1897 nechal Ing. Jan Nevole, Šebkův prasynovec, hrobku rozebrat a i s ostatky převést na hřbitov do Trhové Kamenice.

⁴⁷ Josef Hlávka (15. 2. 1831 Přeštice – 11. 3. 1908 Praha) – architekt, stavitel, mecenáš. Architekturu studoval ve Vídni, o prázdninách si přivydělával jako zednický učeň, také proto, aby poznal praktické provádění staveb, pracoval ve firmě Františka Šebka. Ten ho později ustanovil ředitelem své kanceláře. Je známý pro svoji rozsáhlou dobročinnost. Založil Hlávkovu nadaci dne 25. ledna 1904.

3. VÝVOJ FARNOSTI

3.1 Polom

Kostel sv. Kunhuty byl založen na újezdu vilémovského kláštera,⁴⁸ přesnější datum jeho vzniku však není známé. Později kostel spadl pod pány z Lipky. Roku 1537 Jan Trčka z Lípy prodal Polom s dalšími osadami bratrům Sobkům z Kornic. Dalším majitelem Lipky byl Jan Kustoš ze Zubřího, který ji koupil roku 1547. Fara byla obsazena českobratrskou vírou. Po bitvě na Bílé hoře byl zdejší kostel filiální a byl spravován z farnosti Libice nad Doubravou. Když Auerspergové zakoupili Lipku, také Polom přešla pod tento rod.

Po bitvě na Bílé hoře byla osada Polom vypálena, když tudy projíždělo uherské vojsko Matyáše Korvína pod vedením Zdeňka Konopištského ze Šternberka. Kostel byl zničen, jeho základy se našly na jiném místě, než stojí nynější kostel. Dnešní budova polomského kostela pochází ze 17. – 18. století.

Polom patřila k farnosti trhovokamenické, pak byla přifařena k farnosti libické. Vzhledem k vzdálenosti od farního kostela v Libici nad Doubravou a obtížné cestě ke konání bohoslužeb byla znovu navracena k farnosti trhovokamenické. Kostel v Polomi byl tedy pod patronací libického kostela, ale vesnice Polom a Hluboká zůstaly již ponechány Trhové Kamenici. Na základě opakovaných žádostí faráře Josefa Plocka v letech 1898 a 1900, byl kostel znovu přidělen k trhovokamenické farnosti.⁴⁹

Kostel byl opravován stavitelem Františkem Schmoranzem, který jej upravil do dnešní podoby. Jedná se o jednoduchý barokní kostel s přilehlým hřbitovem a zvonící. Hlavní loď má rovný strop, nad presbyteriem je klenba. Na obou stranách ke kostelu přiléhají sakristie. Hřbitov byl původně obehnan dřevěným plotem se stříškou. Později byla vybudována kamenná zeď. Obraz, který býval nad hlavním oltářem, představoval sv. Kunhutu kráčející přes rozžhavenou radlici.⁵⁰ Tento obraz jako hlavní oltářní obraz v Trhové Kamenici namaloval Jan Kokeš⁵¹ roku 1847. Ve zvonici byly dva zvony s následujícími nápisy. První zněl: Ey ga hlas wolagicziho na pausti przyprawte cestu Panie leta 1728. Nápis táhne se mezi dvěma pruhy ozdobnými, pod tím na jedné straně

⁴⁸ CHYTIL, K.: c.d., s. 178.

⁴⁹ Pamětní kniha fary Kamenice, fol. 17.

⁵⁰ CHYTIL, K.: c.d., s. 179.

⁵¹ KOBETIČ, P.: Osobnosti Chrudimska. Chrudim 2002, s. 112.

sv. Jan Křtitel, na druhé sv. Václav pod špičatými baldachýny. Pod sv. Janem Křtitelem nápis: Slyt sem od Jana Pricquey. Na dolním okraji ornamentální pruh s květy a rohy hojnosti. Druhý zvon s nápisem: Tento zvon udelan megmeno bozi k swate kunhute adha.⁵²

Na hřbitově se nacházel starý kříž pocházející z roku 1833. Kříž byl prohlášen za kulturní památku. V současnosti se nachází v předsíni kostela sv. Filipa a Jakuba v Trhové Kamenici.

V 70. letech nechal Památkový ústav Pardubice opravit pouze zvonici. V tehdejší situaci o stav kostela nebyl zájem. Začátkem 70. let 20. století sloužil farář Josef Ranecký v polomském kostele v letním období mši svatou 1x za měsíc vždy v neděli odpoledne. V té době již v osadě Polom byla jen jedna trvalá obyvatelka. Po odchodu P. Raneckého byl kostel trvale opuštěn a církevně odsvěcen. Zvon a dvě dřevěné sochy byly odvezeny do kostela v Trhové Kamenici. Varhany a část lavic byly převezeny do jiné farnosti. Obraz sv. Kunhuty byl zřejmě odcizen. Bylo zničeno veškeré zbylé vnitřní zařízení. Opuštěný kostel chátral. Na návrh Obce Trhová Kamenice podaný v roce 1997 s úmyslem tento objekt zachránit byl dne 27. 3. 2003 kostel se hřbitovem a zvonící prohlášen za kulturní památku. V té době však již byl stav budovy kostela havarijní. V roce 2005 pracovníci památkové péče začali vyvíjet tlak na farnost, aby polomský kostel byl opraven. Farnost neměla dostatek prostředků, snažila se vzhledem ke stavu objektu o zrušení prohlášení za kulturní památku, to se však nepodařilo. Žádosti o grant na zpracování stavebně historického průzkumu nutného pro opravu střechy nebylo vyhověno. Proti farnosti bylo zahájeno správní řízení pro neplnění povinností vlastníka památky. V říjnu 2007 bylo farnosti uloženo provést opravu do zimy 2007. Hrozilo, že bude uložena farnosti pokuta. Farnost se snažila proto převést celý památkový soubor do vlastnictví někoho jiného, kdo by opravu mohl zajistit. Obec Trhová Kamenice pro omezené možnosti, a protože již v té době opravovala bývalou faru v Trhové Kamenici, nabídku nepřijala. Nabídku převodu nepřijalo ani Ministerstvo kultury. O získání kostela projevil zájem pracovník památkové péče František Radek Václavík. Dne 19. ledna 2008 došlo k prodeji kostela se zvonící, přilehlým pozemkem bývalého hřbitova a ohradní zdi do jeho vlastnictví. Prodej byl za symbolickou cenu, kterou farnost následně kupujícímu prominula, protože tím podmínil samotné uzavření smlouvy. Následně byla založena veřejně prospěšná

⁵² CHYTIL, c.d., s. 179.

společnost a do jejího vlastnictví byla památka převedena. Je zajímavé, že již v roce 2008 nový vlastník získal dotace na opravu přesahující 1 milion Kč. Rok předtím nebylo možné, aby farnost získala na nutný stavebně historický průzkum ani několik desítek tisíc. V současné době je kostel pokryt novou střechou.

3.2. Zubří

Původním vlastníkem vsi Zubří byl Jan Trčka z Lípy, roku 1537 přešlo vlastnictví bratřím Sobkům z Kornic. Dalším vlastníkem byl Jiří Moštovický z Moštovic a roku 1566 Zubří získal Jan Kustoš. Ten obdržel 21. listopadu 1558 erbovní list, podle nějž používal přídomek „ze Zubřího.“ Rod Kustošů vlastnil Zubří 150 let.

Kaple sv. Jana Nepomuckého v Zubří byla postavena roku 1704. Postavil ji Vojtěch Ladislav Kapoun ze Svojkova, který byl statkářem na Zubří.⁵³ Povolení postavit tento kostel dostal 5. května 1704 od pražské arcibiskupské konzistoře. Byl velmi zbožný. Protože kvůli velkým přívalům sněhu se nemohl on ani ostatní z osady Zubří dostat na mši do Trhové Kamenice, rozhodl se nechat vystavět zde kapli. Jako patrona pro kapli vybral sv. Jana Nepomuckého. Dochoval se také text dopisu, který tuto stavbu povoluje. Vysvěcení kaple se konalo 9. listopadu 1705, světil ji biskup Daniel Josef z Mayer.⁵⁴ Je zajímavé, že sv. Jan Nepomucký byl blahorečen 31. května 1721⁵⁵ a svatořečen dne 19. května 1729.⁵⁶ Z toho vyplývá, že kaple v Zubří byla postavena ještě před svatořečením patrona Jana Nepomuckého. Kaple nesloužila jen pro obyvatele Zubří, ale byla hojně navštěvována věřícími ze širokého okolí. Dne 5. července 1727 udělil papež Benedikt XIII. požehnání, podle kterého měli získat odpustky všichni věřící, kteří od večera 15. do západu slunce 16. května navštíví tuto kapli. Dalším vyznamenáním pro místní kapli byl list podobného obsahu z 19. června 1737 vydaný papežem Klementem XII. udělující odpustky. To vše svědčí o velké úctě k sv. Janu Nepomuckému a o jeho významu i mimo české země.

Zakladatel zajistil kapli i finančně složením kapitálu, z jehož výnosů se měly hradit veškeré potřebné náklady. První oprava byla provedena roku 1762. Roku 1880 František Schmoranz vytvořil projekt na opravu této kaple. K opravě však došlo až roku

⁵³ Pamětní kniha fary Kamenice, fol. 11.

⁵⁴ Pamětní kniha fary Kamenice, fol. 12.

⁵⁵ KADLEC, J.: Přehled českých církevních dějin 2. Praha 1991, s. 113

⁵⁶ Tamtéž, s. 114.

1887. Nová věž i střecha byla pokryta šindelem, došlo také k opravě oltáře a oltářního obrazu. Vedoucím stavby byl sám architekt František Schmoranz.

Kaple je zděná, čtyřhranná s apsidou. Nad lodí je věžička. Uvnitř je oltář s obrazem sv. Jana Nepomuckého držícího kříž. Nad ním je malý obraz Panny Marie. Oba obrazy jsou zasazeny do bohatě vyřezávaného tabernákula. Proti hlavnímu oltáři u vchodu je kruchta.

3. 3. Rváčov

První záznamy o kostele sv. Mikuláše pocházejí z roku 1350. Původní kostel byl zřejmě dřevěný, v 16. století byl postaven zděný. Vesnice Rváčov i s kostelem patřila od roku 1712 k nově založené trhovokamenické farnosti. Původně byly v tomto kostele konány bohoslužby každou neděli, v závěru 19. století již jen každých 14 dní. Tuto praxi dodržoval ještě farář Josef Ranecký. Po roce 1975 bylo konání bohoslužeb omezeno, v současné době se zde konají pouze o svátku sv. Mikuláše.

Kostel sv. Mikuláše je orientovaný, zděný, obdélníkové půdorysu. Loď má plochý strop, nad presbytářem je klenba. Obraz na hlavním oltáři představuje nadělujícího sv. Mikuláše, u jehož nohou se krčí čert. Kolem obrazu byly v 50. letech 20. století v době elektrifikace kostela instalovány elektrické žárovky. Na kruchtě jsou varhany, které postavil v roce 1896 Emanuel Štěpán Petr. Jsou jednomanuálové, pneumatické.⁵⁷ Varhanní skříň je novogotická. Mechanismus pohánění je dosud zachován. Kolem kostela se rozkládá hřbitov obehnaný zdí.

Rozsáhlá oprava proběhla v létě roku 1837. Byla snesena věž nad sakristií, nová dřevěná věžička byla postavena nad presbytářem. V roce 1886 provedl František Schmoranz ze Slatiňan rozsáhlou novogotickou přestavbu.⁵⁸ Při přestavbě byly pořízeny nové oltáře a křížová cesta. Následně byl i rozšířen hřbitov. V současné době se na opravách kostela významně podílí Obec Vysočina, v jejímž katastru kostel leží.

V kostele byly dva zvony, každý měl svůj nápis:

1. CASPAR MELCH BALTHIOR

2. OREX GLORIE VENI NOBI CVM MA⁵⁹

⁵⁷ UHLÍŘ, V.: Varhany královéhradecké diecéze. Hradec Králové 2007, s. 139.

⁵⁸ Pamětní kniha fary Kamenice, fol. 148.

⁵⁹ CHYTIL, K.: c.d., s. 191.

Novější z obou zvonů byl odebrán za 1. světové války. Druhý byl odvezen vojáky za 2. světové války. V červnu 1945 upozornil pan Dobruský ze Svitkova, že v Praze na Maninách, kde byly zabrané zvony shromážděny, náhodou našel zvon z farnosti Trhová Kamenice. Ihned se do Prahy vydala pro zvon delegace farníků v čele s kostelníkem a předsedou MNV Oldřichem Němcem. Na místě zjistili, že jde o zvon z kostela sv. Mikuláše. Slavnostní navrácení zvonu na původní místo se konalo 15. července 1935 odpoledne. Byl posvěcen a znovu pověšen na věž kostela.

4. DUCHOVNÍ SPRÁVCI A JEJICH DÍLO NA ZÁKLADĚ FARNÍCH KRONIK

V této kapitole píší o duchovních správcích, kteří působili ve farnosti v Trhové Kamenici.⁶⁰ Většinu informací o nich jsem čerpala z Pamětní knihy farnosti Kamenice, která byla započata roku 1836. Dalším pramenem mi byla kronika z nezpracovaného fondu, který je uložen ve Státním okresním archivu Chrudim pod číslem 107/01. V obou kronikách se setkáváme s různě obsáhlými zápisy těchto kněží. Vedení kronik bylo nařízeno předpisem z 31. srpna 1835, který vydal nevyšší purkrabí a c. k. guberniální přednosta Karel hrabě Chotek, a vstoupil v platnost od 1. ledna následujícího roku. Přesto zmiňovaná kronika nebyla vedena vždy a správně. Každý z farářů, kteří zde působili, přistupoval k vedení kroniky jinak. Proto z některých let a o některých záležitostech máme více informací, jindy jsou zápisy strohé, někdy dokonce zcela chybí. Některý dokonce neváhal čerpat z jiné kroniky, aby uvedl informace z období, které sám nezažil a příslušnou listinu neměl sám k dispozici. Jména jednotlivých duchovních správců jsou psána vždy v jazyce, v kterém je uváděn zápis. Rozhodla jsem se jejich jména uvádět jednotně v českém znění. Všichni kněží samozřejmě byli vzdělaní lidé. Jejich hlavní povinností bylo starat se o duše svých farníků a konat veškeré bohoslužby a předepsané církevní úkony, tedy sloužit mše, kázat, křtít, oddávat, udílet svátost umírajícím, pohřbívat, vyučovat náboženství. Toto také všichni vykonávali. Každý z nich byl významnou osobností ve městě. Kromě duchovních povinností museli pečovat o svěřený majetek tedy o kostely, faru, hřbitov a o hospodářství, které bylo jedním ze zdrojů obživy. Hlavně péče o budovy v místních podmínkách, kde je téměř půl roku krutá zima s velkým množstvím sněhu, byla a je velmi náročná a finančně nákladná. Téměř 200 let byly prostředky na opravy budov farnosti zajištěny ze značné části od patrona, majitele panství, jak ustanovil zakladatel farnosti. Vždy však musel farář podat žádost, řádně ji odůvodnit a každý výdaj přesně vyúčtovat. Proces schvalování poskytnutí prostředků byl často zdlouhavý. Vedle toho musely být konány sbírky, a také všichni faráři přispívali z vlastních prostředků. Větší příspěvky a dary farnosti poskytovali samozřejmě zámožnější lidé. Chudí přispívali, pokud mohli.

⁶⁰ Obdobně je zpracována historie v Polné v publikaci Historie děkanského chrámu Nanebevzetí Panny Marie v Polné od Filipa Plašila.

V této kapitole uvádím všechny správce farnosti chronologicky od jejího založení. Věnuji se také událostem, které nezasáhly pouze farnost, ale byly významné pro celou obec Trhová Kamenice.

4.1 Kněží od roku 1712

O zřízení farnosti se zasloužil majitel slatiňanského panství, který také jako patron financoval stavbu nového kostela v Trhové Kamenici, hradil potřebné náklady a především určoval spolu s církví duchovní správce. Je zcela jasné, že docházelo k překládání duchovních v rámci panství. Zmíněným farářům pomáhali v jejich službě kaplani a kooperátoři. O prvních třech farářích jsou v pramenech zmínky stručné. Rozsáhlejším způsobem je pojednáno o Václavu Dominiku Gregoriadesovi, který také sám širším způsobem popsal své působení v kronice uložené nyní ve Státním okresním archivu Chrudimi.⁶¹ Od založení farnosti roku 1712 zde působili dále uvedení faráři.

Jan Adam Paulin⁶² byl prvním farářem v Kamenici, pocházel z Počátek. V této farnosti působil od září 1712 do 21. listopadu 1718. Zemřel v chrámu sv. Víta v Praze roku 1724.

Antonín Josef Wranny z Roudnice, v Trhové Kamenici působil od 22. listopadu 1718 do 8. prosince 1721. Zemřel v Drahoňově Újezdu u Zbirohu 2. června 1750.

Antonín Václav Pangratz byl z Horažďovic, zde působil od 9. října 1721 do 20. ledna 1729. Zajistil do kostela monstranci a 2 ciboria. Potřebné finance získával od různých patronů. Zasloužil se o postavení sochy sv. Jana Nepomuckého na náměstí v Trhové Kamenici. Podle mapy z roku 1839 tato socha nestála jako nyní v centru náměstí, ale níže víc k severní straně náměstí. Z Trhové Kamenice byl přeložen do Žumberku. Byl děkanem Kapitulky vyšehradské a zemřel roku 1765.

Václav Dominik Gregoriades pocházel ze Sutic u Semil. Působil tři roky v Chraští jako kaplan, pak tři roky v Kutné Hoře a od 25. března 1729 v Trhové Kamenici. Za jeho působení se uskutečňovala protireformační opatření. Kromě oprav vybudoval chlévy a založil sad. Měl pověst velmi dobrého kněze, dožil se pozhnaného věku 72 let. Zemřel 13. února 1770. V závěti odkázal místnímu kostelu 150 zlatých.

⁶¹ Tato kronika a další dosud nezpracované materiály byla zachráněna a uložena do archivu díky představitelům obce v roce 2001 při převzetí fary.

⁶² SOkACh, fond farnosti Trhová Kamenice, 107/01.

Jako první z duchovních správců byl pohřben v hrobce trhovokamenického kostela, který byl dostaven za jeho působení.

V jeho době probíhala i v trhovokamenické farnosti rekatolizace. Farář Gregoriades v březnu roku 1761 podal správu pražské konzistoři o tom, že místní lidé tajně přijímají podobojí a uvedl podezřelé z kacírství.⁶³ Sám prováděl výslechy na faře v Trhové Kamenici, kterými se pokoušel dotyčné osoby usvědčit z kacírství. Otázky se týkaly přijímání podobojí, čtení zakázaných knih, chození ke zpovědi, uctívání svatých, řeči proti svatým, kněžím a církvi, víry v očistec a styku s osobami kacírského smýšlení. Ti, kteří byli usvědčeni, byli předáni soudu. Trest byl nejen církevní, ale také světský, např. ztráta majetku.

Jan Václav Bříško z Tupadel nejdříve zde byl farářem od roku 1770. Toto působiště si natolik oblíbil, že si podal žádost ke knížeti Janu Adamovi z Auerspergu, aby zde mohl být farářem. Na přímluvu místních obyvatel bylo jeho žádosti vyhověno.⁶⁴ Byl milovníkem hudby, z pramenů se také dozvídáme, že i sám skládal. Do této doby v kostele lidé pouze zpívali české nábožné písně bez hudebního doprovodu. Také jeho zásluhou ještě jako kaplana byly pořízeny varhany. Tím nabyly bohoslužby slavnostnějšího rázu. Hudba napomáhala duchovnímu povznesení věřících, kterým se takto dostávalo významného kulturního zážitku. Opravoval na své náklady zchátralé budovy.

O svátku sv. Jana Křtitele 24. června 1781⁶⁵ se konala ve zdejším chrámu slavnost významná pro celé město. Syn místního starosty Václava Schulze Páter Honorius, kapucín po studiích a vysvěcení na kněze ve svém rodišti v Trhové Kamenici slavil primici. Byla to první primice, která byla sloužena v Trhové Kamenici. Významný ráz celé události potvrzuje ještě chronografikon, které Páter Honorius dostal od nasavrckého purkrabího Josefa Kristla. Další primice zde byla až o 200 let později.

V době faráře Bříška došlo roku 1786 k oddělení nasavrckého kostela a části farnosti od farnosti Trhová Kamenice. Od této chvíle se nová farnost Nasavrky začala vyvíjet samostatně. Obce Kocourov a Dlouhý, které dosud patřily k trhovokamenické farnosti byly připojeny pod správu studeneckou. Byla opět připojena Hluboká a Polom od farnosti libické. Tyto územní změny přinášely mnoho starostí duchovnímu správci, který musel veškeré věci sám vyřizovat. Farář Bříško byl roku 1797 stížen mozkovou

⁶³ SAITL, V.: c.d., s. 64.

⁶⁴ SOkACh, fond farnosti Trhová Kamenice, 107/01.

⁶⁵ V téže roce byl vydán toleranční patent.

mrtvicí a dále nemohl vykonávat své povolání. Proto byl administrátorem ustanoven Antonín Trnka.

Na začátku působení faráře Jana Václava Bříšky postihla obec nečekaně tragická událost. Dne 12. srpna 1771 večer se hnala bouřka,⁶⁶ proto ve věži kostela zvonili místní obyvatelé proti bouři. Do věže udeřil blesk, rozbil dřevěné trámy u zvonů, oblouk u hlavních dveří a prorazil strop nad varhanami. Dva muži řezník Jiří Skákalík a tkadlec Matěj Záborský byli na místě mrtvi a ostatní přítomné blesk omráčil.

4.1.1 Varhany

Roku 1765 byly do kostela pořízeny varhany z prostředků farnosti, ze sbírek a darů různých dobrodinců.⁶⁷ Postavil je Pavel Horák z Kutné Hory,⁶⁸ měly devět rejstříků. V průběhu let došlo k několika opravám a úpravám varhan. Jde o jednoduše mechanický nástroj vestavěný do varhanní skříně zeleně fládrované a bohatě zdobené řezbami. Pišťaly jsou cínové. Pedálový stroj je umístěn za zády varhaníka. Měch byl umístěn v zadní části kručky, ventilátor pod podlahou.

Začátkem 21. století byly varhany stále ještě funkční, bylo však jasné, že je nutné provést rozsáhlejší údržbu, případně celkovou rekonstrukci. Podnět k uskutečnění dal Mgr. Václav Žemla z Pardubic, který v této době vždy v letních měsících při nedělních bohoslužbách na varhany hrál. Stav varhan posoudil diecézní organolog Václav Uhlíř a navrhl čtyři varianty řešení, od nejnutnějších oprav po celkovou rekonstrukci. Podle požadavků památkové péče bylo přistoupeno k celkové rekonstrukci. Ta se týkala pouze varhanního stroje, nikoli varhanní skříně. Farnost samozřejmě neměla dostatek finančních prostředků, žádala tedy o poskytnutí dotace – grantu. Nakonec byla celá akce rozdělena na tři etapy, proběhla v letech 2006 až 2008. V těchto třech letech byly na rekonstrukci varhan poskytnuty prostředky Pardubickým krajem a Ministerstvem kultury. Farnost se na nákladech podílela 10%. Podmínkou pro udělení dotace byla také spoluúčast obce ve výši 10% nákladů, kterou obec vstřícně poskytla. Tato skutečnost má historický význam, neboť šlo zřejmě o první případ po více než 50 letech, kdy ze strany obce byly věnovány prostředky pro potřeby místní

⁶⁶ SOkACh, fond farnosti Trhová Kamenice, 107/01.

⁶⁷ SOkACh, fond farnosti Trhová Kamenice, 107/01.

⁶⁸ František Pavel Horák (1723 – 1822) byl varhanář z Kutné Hory.

farnosti. Rekonstrukci prováděl varhanář Mgr. Rudolf Valenta ze Zbraslavi.⁶⁹ Dne 24. května 2009 byly rekonstruované varhany vysvěceny pomocným biskupem královéhradeckým Josefem Kajnekem. Při této příležitosti byla uvedena Česká mše složená farářem Oldřichem Kučerou.

4.2 Kněží v 19. století

Správa v trhovokamenické farnosti v 18. století vyžadovala pořizování různých nových věcí, které byly potřebné k zajištění správného průběhu bohoslužeb a duchovního života v obci. V 19. století a v dalších letech bylo nutno již opravovat a upravovat. V tomto období nejen kostel, ale i celé město postihlo několik velkých požárů. Odstranění následků si vyžádalo větší náklady. Došlo některým změnám oproti stavu v předchozím období. Farnosti i celého města se nepřímo dotkly válečné události. V této době se také ve farnosti v Trhové Kamenici častěji střídali kněží než v předchozích letech.

Šestým farářem od vzniku farnosti v Trhové Kamenici byl Antonín Trnka, který pocházel z Křesetic u Kutné Hory. Působil osm let jako kaplan v Potěhách, pak jako lokalista v Nasavrkách. V Trhové Kamenici byl farářem od 4. listopadu 1798 do 7. února 1803.⁷⁰ Do Trhové Kamenice byl ustanoven z důvodu, že jeho předchůdce po záchvatu mozkové mrtvice byl na půl těla ochrnutý a ztratil paměť a tedy nemohl vykonávat kněžskou službu. Plnění veškerých povinností zůstalo na bedrech Antonína Trnky. I když z pramenů se dozvídáme, že o farnost se staral velmi dobře, po smrti faráře Bříška v trhovokamenické farnosti působil jen velmi krátce. Po uvolnění farnosti v Potěhách, bylo totiž vyhověno jeho žádosti o navrácení do tohoto místa.

Václav František Kruch přišel do Trhové Kamenice z nedalekého Modletína, kde působil jako lokalista. Dne 8. listopadu 1809 přišel do Trhové Kamenice a působil zde jako farář do 5. března 1812. Pak byl přeložen do Bojanova. Zemřel ve Vlkanči u Habrů. Při svém nástupu do farnosti trhovokamenické konstatoval, že zjistil špatný stav budov a ihned zahájil opravy.⁷¹ Špatný stav budov jistě nebyl způsobem nedbalostí faráře Antonína Trnky, ale byl důsledkem jeho přetíženosti, když se musel starat ještě starat o nemohoucího faráře Bříška.

⁶⁹ Mgr. Rudolf Valenta (1951 -) studoval Střední uměleckoprůmyslovou školu v Praze, poté studoval teologii na Husově bohoslovecké fakultě v Praze. Od roku 2000 se intenzivně věnuje restaurování varhan.

⁷⁰ SOkACh, fond farnosti Trhová Kamenice, 107/01.

⁷¹ SOkACh, fond farnosti Trhová Kamenice, 107/01.

V roce 1809 bylo vydáno nařízení, které přikazovalo provést soupis veškerého kostelního zlata a stříbra a předat jej hospodářskému úřadu. V roce 1810 následovalo uložení povinnosti tyto cennosti odevzdat. Farář Kruch se snažil zachránit potřebné bohoslužebné nádoby, byl mu vrácen však pouze jeden zlatý kalich.⁷² Je nepochybné, že válka s Napoleonem způsobila úpadek hospodářství a útrapy obyvatel. Vše, co farnost měla, dostala od patrona nebo ze sbírek farníků. Stát, který farnosti ničím nepřispěl, uložil povinnost odevzdat cennosti na pokrytí nákladů spojených s válkou. Stát tak vlastně odcizil hodnoty, které mu nepatřily. Tato situace se opakovala i v pozdější historii a bez ohledu, o jaké státní zřízení se jednalo.

Arnošt Kubín byl z Pardubic. Dva roky byl kaplanem ve Žlebech, pak administrátorem v Potěhách, lokalistou v Modletíně a ve Slatiňanech a od roku 1812 byl farářem v Trhové Kamenici až do roku 1826, kdy odešel do Žumberku.⁷³ Biskup Karel Hanl ho jmenoval čestným děkanem. Zemřel roku 1863 v pensionu ve Slatiňanech. V Trhové Kamenici na faře nechal vymalovat jídelnu a komoru pražským malířem.⁷⁴ Musel také neustále provádět různé opravy, které si vyžádaly nemalé finanční prostředky.

Antonín Václav Hussar se narodil ve Vysokém Mýtě. Působil jako lokalista v Nasavrkách, pak od 8. ledna 1827 až do své smrti 13. června 1839 v Trhové Kamenici. Za tohoto faráře byla uložena povinnost vedení kronik. Jako první začal psát do nové kroniky, snažil se zde také zachytit události z dob minulých. Byl pohřben na místním hřbitově, jeho hrob však již není znám.

Dne 13. září 1834 vznikl požár,⁷⁵ který silný vítr rozšířil po levé straně náměstí a zasáhl i pravou stranu, shořela i střecha školy. Kostel zůstal nedotčen. Po tomto požáru byly nové domy na levé straně stavěny blíže ke středu náměstí, takže od této doby kostel je ve středu východní strany náměstí. Stavěny byly již domy zděné namísto dřívějších dřevěných. Z původní levé strany zůstal jen dům č. 62 na svém místě. Musela být znovu postavena i škola. Na mapě z roku 1839 jsou již nové budovy zakresleny.

Jan Fikeis se narodil 1. května 1802 ve Vysokém Mýtě. Vystudoval gymnázium a lyceum v Litomyšli, pak bohosloví v Hradci Králové. Na kněze byl vysvěcen 25. července 1832. Působil ve Vysokém Mýtě, v Bikáni, v Solopyskách, ve Vyklanticích,

⁷² SOkACh, fond farnosti Trhová Kamenice, 107/01.

⁷³ SOkACh, fond farnosti Trhová Kamenice, 107/01.

⁷⁴ Nepochybně se jedná o výmalbu s motivy květin a ratolestí, která se dochovala do současnosti. Bývalá jídelna dnes slouží jako obřadní síň.

⁷⁵ HOSPODKA, B.: c.d., s. 60.

Dolních Kralovicích, pak v Borovnici jako správce církevního fondu. Od 3. června 1853 působil v Nasavrkách, kde byl 18. dubna 1857 jmenován nasavrckým prokurátorem. Dne 8. října 1859 nastoupil do Trhové Kamenice. Zemřel 31. dubna 1875⁷⁶ a byl pohřben na místním hřbitově. Na jeho hrobě nalevo od hlavního kříže se dosud nachází pomník z podolského mramoru.

Požár 5. června 1871 postihl kostelní věž, do které uhořel při silné bouři blesk. Oheň zachvátil bání věže. Protože věž i střecha nad hlavní lodí byly pokryty šindelem, jen nad presbytářem byla břidlice, hrozilo nebezpečí, že se požár rozšíří a zachvátí nejen celý kostel, ale i celou obec. Hořící bání si všimli zedníci, kteří pracovali v protějším domě. Jan Novák a Josef Vodrážka statečně vylezli a vznikající oheň uhasili. Za svůj odvážný čin byli oba dva odměněni.

Po požáru byly sice objednány hromosvody, které měly kostel před dalším bleskem uchránit. Bohužel nebyly umístěny na věži, a tak dne 25. dubna 1874⁷⁷ blesk opět zapálil kostelní věž. Tentokrát již nikdo pohotově nezasáhl. Shořela věž, střecha nad hlavní lodí a břidlicová střecha nad presbytářem i s malou věží byla žárem také zničena. Podle dochovaných pramenů, byl požár tak silný, že došlo dokonce k roztavení všech tří kostelních zvonů.⁷⁸ Po požáru zbyla pouze holá klenba. Již v létě byla zahájena oprava kostela a byla postavena nová věž, která již neměla předešlý cibulovitý tvar. Novou podobu kostelní věže navrhl architekt a stavitel František Schmoranz ze Slatiňan. Původní podobu věže zachycuje spodní část obrazu nad hlavním oltářem.

Jan Chvála se narodil v Tuněchodech 18. ledna 1832.⁷⁹ Studoval na gymnáziu v Litomyšli, pak na akademickém gymnáziu v Praze na Starém Městě. V Hradci Králové vystudoval bohosloví. Dne 25. července 1856 byl vysvěcen na kněze biskupem Karlem Hanlem z Kirchstrenu. Po krátkém působení v Bojanově byl přeložen 14. května 1857 jako kooperátor do Trhové Kamenice, kde setrval do 12. září 1860. Pak byl kaplanem v Potěhách a od 29. dubna 1875 byl administrátorem v Trhové Kamenici. Dne 30. července 1875 byl prezentován na faráře kněžnou Vilemínou z Auerspergu v zastoupení neplnoletého Františka Josefa knížete z Auerspergu.⁸⁰ Kanonicky byl uveden do tohoto úřadu vikářem Antonínem Hruškou.

⁷⁶ Pamětní kniha fary Kamenice, fol. 89.

⁷⁷ Pamětní kniha fary Kamenice, fol. 140.

⁷⁸ Pamětní kniha fary Kamenice, fol. 141.

⁷⁹ Pamětní kniha fary Kamenice, fol. 89.

⁸⁰ Pamětní kniha fary Kamenice, fol. 89.

Na začátku jeho působení v roce 1875 byla dokončena oprava kostela po požáru, kterou zahájil farář Fikeis. Kostel byl vybílen, presbytář vymalován akademickým malířem Josefem Papáčkem⁸¹ z Chrudimi a okna byla zasklena Aloisem Tůmou z Chrudimi. Papáček také pozlatil a postříbřil hlavní oltář. Opravy se dočkala i křtitelnice. Byly pořízeny tři nové zvony, které byly objednány u Josefa Schneidera v Hradci Králové. K výrobě zvonů byla použita zvonovina z roztavených původních zvonů.

Byly posvěceny nové zvony biskupem Josefem Haisem 22. dubna 1876 ve zvonárně. Největší zvon Václav vážil 1403 kg, druhý Marie Vilemína, dostal název podle donátorky, vážil 678 kg, nejmenší – umíráček Barbara vážil 90 kg.⁸² Veškeré náklady financovala kněžna Vilemína z Auerspergu, věrna odkazu Františka Josefa ze Schönfeldu.

V důsledku častých požárů byl dne 2. července 1876 v Trhové Kamenici založen sbor dobrovolných hasičů.⁸³

Josef Plocek se narodil 9. dubna 1848 v Chlenech u Kostelce nad Orlicí. Vystudoval gymnázium v Rychnově nad Kněžnou a vyšší gymnázium v Litomyšli, bohosloví v Hradci Králové. Byl vysvěcen na kněze 20. července 1873. Působil v Hnátnici, Žumberku, pak 30. dubna 1885 byl ustanoven administrátorem v Trhové Kamenici. Zde byl knížetem z Auerspergu od 20. července téhož roku prezentován jako farář. Kanonicky byl uveden do úřadu vikářem Antonínem Hruškou 27. září 1885. Zemřel 30. srpna 1905.⁸⁴ Byl zakladatelem Kampeličky⁸⁵ v Trhové Kamenici, která byla ustavena 6. ledna 1897. O vznik Kampeličky se zasloužil právě Josef Plocek a rolník František Záborský.

4.2.1 Pomoc chudým

Vzor pro pomoc chudým, o kterou se zasloužila církev, bychom mohli nalézt již u Ježíše Krista, který nabádal, aby lidé druhým pomáhali. Sám sv. Pavel sbíral almužny,

⁸¹ Josef Papáček (1821 – 1882) byl akademický malíř, učitel na středních školách v Chrudimi. Autor kostelních obrazů a restaurátor.

⁸² Pamětní kniha fary Kamenice, fol. 141.

⁸³ Pamětní kniha fary Kamenice, fol. 430.

⁸⁴ Pamětní kniha fary Kamenice, fol. 433.

⁸⁵ Kampelička – spořitelní a záložní spolek. Místní Kampelička byla šestým členem v Ústředí Kampeliček a hospodářských družstev v Praze.

které pak rozdával chudým lidem. Tyto příklady následovali přirozeně katolíci podle učení svého Pána.

V českých zemích se tato pomoc projevovala vydáváním nařízení, podle kterých bylo nutné zřizovat špitály a chudobince. Takové nařízení bylo vydáno např. v říjnu 1825, přikazovalo zakládání ústavů pro chudé. Chrudimský krajský úřad vydal roku 1834 výnos, aby v každém městě a na každém panství byl zřízen podle zákona ústav pro chudé na vlastní útraty.⁸⁶ Tak došlo v roce 1836 k založení ústavu pro chudé na panství. Duchovní správci měli pořádat v kostelích sbírky pro chudé, vše mělo být konáno pod kontrolou vikariátu. Pro stvrzování zprávy pro vikariát o konání sbírek pro chudé měl být i vybrán jeden z chudých lidí, který pravdivost listin potvrzoval podpisem.

Pomoc chudým se nedostávala jen prostřednictvím sbírek nebo chudobinců. Šlechta věnovala pro chudé několik jednorázových finančních prostředků, např. Jan Adam z Auerspergu rozdělil z dědictví po své manželce mezi chudé dávku obilí, kterou měli chudí dostávat každý rok. Také určil, aby toto dobrodiní konali i jeho nástupci. Pomoc šlechty se netýkala jen finančních prostředků, ale dávali také obilí, brambory nebo ošacení, deky, punčochy. Dokud měly patronátní úřady veškeré pravomoci, pomoc pro chudé byla velmi efektivní. V roce 1850 přešly povinnosti i na c. k. úřady, které určily, že mají být podělováni chudí jednotlivě. Dávky pro chudé se tímto zmenšily.

V březnu 1855 byla vařena kvůli stále větší chudobě mezi lidem polévka.⁸⁷ V Trhové Kamenici se vařila dvakrát týdně. Na rozdělování polévky dohlížel farář i starosta obce.

Na pomoci se nepodílela jen šlechta a církve, ale také jednotliví občané. V letech 1891 až 1893 přispěli také místní obchodníci peněžitými dary na chudé.

4.3 Kněží v 20. století

Jan Zítka, pocházel z Kočí u Chrudimi, kde se narodil 7. prosince 1864. Vystudoval gymnázium v Chrudimi, pak kněžský seminář v Hradci Králové. Dne 19. července 1891 byl vysvěcen na kněze. Jeden rok působil jako učitel v Žumberku a v Lukavici. Pak byl v Trhové Kamenici jako kooperátor u faráře Josefa Plocka do 11. prosince 1899.⁸⁸ Přešel postupně do Slatiňan a Nasavrk a na krátkou dobu se vrátil zpět

⁸⁶ HOSPODKA, B.: c.d., s. 109.

⁸⁷ Pamětní kniha fary Kamenice, fol. 372.

⁸⁸ Pamětní kniha fary Kamenice, fol. 89.

do Trhové Kamenice, odkud byl přeložen jako kaplan do Potěhů. Do Trhové Kamenice se znovu vrátil jako farář po smrti pátera Josefa Plocka. V této farnosti působil až do roku 1941, kdy odešel na odpočinek do rodného Kočí, kde zemřel 7. června 1943. Je pochován na tamějším hřbitově. Zdravotní problémy měl řadu let, pravidelně se jezdil léčit do lázní v Karlových Varech. Jako trhovokamenický farář byl nejen vzorným duchovním správcem, ale také dobrým hospodářem na svěřeném církevním majetku. Přispěl významnou měrou ke zvelebení kostela. Nechal natřít na své náklady dřevěný kostelní inventář – oltáře, kazatelnu, mřížku. Světlý nátěr vzbuzující dojem mramoru doplněný pozlacením ozdobných detailů se dochoval až do současnosti.

Oldřich Kučera se narodil v Jilmu u Jilemnice 5. února 1910.⁸⁹ Absolvoval gymnázium v Jilemnici a seminář v Hradci Králové. Na kněze byl vysvěcen biskupem Mořicem Píchou⁹⁰ 23. června 1935. Působil jako kaplan v Luži a Chotěboři. Od 1. března 1938 byl administrátorem v Horním Studenci. Od 1. srpna 1941 byl kaplanem v Trhové Kamenici. Od 1. října téhož roku byl zde administrátorem a 20. dubna 1942 byl uveden do úřadu jako farář generálním vikářem Karlem Koplem. Mezi místními obyvateli byl oblíben nejen pro své sportovní založení. Nechal položit dřevěnou podlahu v hlavní lodi kostela a pořídil velké prosklené dřevěné dveře z předsíně do hlavní lodi kostela. Byl hudebně nadaný, složil Českou mši. Toto dílo bylo připraveno nepochybně k oslavě vítězství nad nacisty, závěr mše tvoří ruský zpěv ve stylu pravoslavné liturgie. K uvedení mše po osvobození vzhledem k dalším událostem již nedošlo.⁹¹ Za jeho působení z rozhodnutí okupačních úřadů byl dne 27. března 1942 z věže sundán velký zvon a odvezen do železniční stanice v Hlinsku a odtud dále údajně až do Hamburku pro potřeby válečného průmyslu.

Byl aktivním účastníkem protinacistického odboje, člen partyzánské skupiny Rada tří. V době květnového povstání byla v Trhové Kamenici zajata skupina Němců a zavřena v budově místní školy. Při této akci byl i farář Oldřich Kučera. Podle kolárku si ho zajatí Němci zapamatovali. Když je pak projíždějící skupina německých vojáků osvobodila, uvedli, že hlavním viníkem jejich zajetí byl právě farář, ostatní účastníky totiž neznali. Vojáci vtrhli na faru, jejíž vchod odstřelili granátem. Faráře našli v malé místnosti vpravo od vchodu v krytu vybudovaném v zemi. Podle lékařského nálezu

⁸⁹ Pamětní kniha fary Kamenice, fol. 90.

⁹⁰ Mořic Pícha (1869 – 1956) byl český duchovní. V letech 1931 až 1956 byl královéhradeckým biskupem. Jeho nástupcem byl Karel Otčenášek.

⁹¹ Mše byla uvedena v místním kostele 8. 5. 2005.

MUDr. Jana Čermáka⁹² byla příčinou smrti rána do týlu hlavy střelou dum-dum. Oldřich Kučera byl pohřben prozatímně dne 12. května 1945 dopoledne⁹³ na místním hřbitově ve Stehnově hrobce za účasti mnoha kněží, přátel, žáků a učitelů. Později byly ostatky faráře Oldřicha Kučery převezeny a uloženy na hřbitově v Jilemnici. V roce 1966 skupina místních věřících při cestě do poutního místa v Bozkově u Semil jeho hrob navštívila a památku statečného faráře uctila kyticí bílých gladiol. Nákladem věřících byla v budově fary umístěna pamětní deska připomínající jeho mučednickou smrt.

Josef Ranecký působil jako farář v Trhové Kamenici v letech 1945 – 1975. Narodil se 30. dubna 1915 v Pohledu u Havlíčkova Brodu.⁹⁴ Gymnázium vystudoval v Havlíčkově Brodu a v Hradci Králové. Na kněze byl po studiích bohosloví vysvěcen královéhradeckým biskupem Mořicem Píchou dne 29. června 1941.⁹⁵ Primice se konala v Pohledu. Prvním působištěm Josefa Raneckého byla Polná, pak působil v Nových Hradech u Vysokého Mýta.⁹⁶ Na fotografiích z pohřbu faráře Oldřicha Kučery a ostatních obětí konce 2. světové války je nepochybně zřejmé, že se Josef Ranecký tohoto pohřbu zúčastnil. Krátce potom v červenci byl ustanoven v Trhové Kamenici administrátorem. Jako řada jiných komunistickému režimu nepohodlných byl povolán k nástupu vojenské základní služby od 1. prosince 1951 k 53. PTP. Nejdříve působil v Libavě jako stavební dělník. Měsíc pracoval v dole v Orlové, pak sloužil v Rajhradě u Brna, ve Štokách u Jihlavy. Nakonec byl u 67. PTP ve Zdechovicích. Propuštěn byl 7. května 1954. Po návratu pokračoval ve svém působení v Trhové Kamenici. Sloužil všechny bohoslužby v rozsahu, jak byl zvyklý z doby před nástupem komunismu. Byl znám jako dobrý kazatel. Pokud jde o budovy, které spravoval, hlavní péči věnoval opravám střech, které téměř každoročně byly poškozeny větrem nebo sněhem. Po řadu let spravoval i farnost Modletín, kam dojížděl. Za jeho působení v letech 1962 až 1965 se konal II. vatikánský koncil, který rozhodl o řadě změn v liturgii, zejména o zavedení sloužení mše v národních jazycích. Farář Josef Ranecký tyto změny realizoval. Bohoslužba sloužená v českém jazyce tak byla více srozumitelná pro věřící. Na rozdíl

⁹² MUDr. Jan Čermák - lékař, který působil v Trhové Kamenici.

⁹³ Ostatní padlí a zastřelení byli pohřbeni téhož dne odpoledne.

⁹⁴ Pamětní kniha fary Kamenice, fol. 90.

⁹⁵ Soukromý archiv pana Karla Němce, bytem Trhová Kamenice, Raisovo náměstí 59, Kněží chrudimského vikariátu v období totality, s. 19.

⁹⁶ PLAŠIL, F.: Historie děkanského chrámu Nanebevzetí Panny Marie v Polné. Polná 2007, s. 83.

od některých jiných, např. kostel v Krucemburku, nezasahoval do barokní výzdoby kostela.

Th. Lic. Rudolf Rykýt se narodil 1. dubna 1913 v Chrudimi. Absolvoval gymnázium v Chrudimi, pak studoval teologii v Hradci Králové. Odtud byl poslán na studia do Říma, kde získal atestaci z církevního práva. Působil jako kaplan v Rychnově nad Kněžnou, pak se stal sekretářem a ceremoniářem královéhradeckého biskupa Dr. Mořice Píchy. Zúčastnil se tajného vysvěcení Karla Otčenáška jako pomocného biskupa, ke kterému došlo 30. dubna 1950 proto, že hrozilo zatčení biskupa Mořice Píchy. Dne 10. května 1950 byl Rudolf Rykýt zatčen.⁹⁷ Byl odsouzen k trestu 12 let vězení za údajné spojení s Vatikánem. Vězněn byl v Leopoldově a také ve Valdicích. Po 10 letech byl podmíněčně propuštěn při amnestii. Protože neměl souhlas k výkonu kněžské služby, pracoval v cihelně a později jako topič. Teprve v roce 1968 mohl nastoupit jako duchovní správce v Nasavrkách. Za jeho působení došlo k různým úpravám nasavrckého kostela. Farnost v Trhové Kamenici spravoval po odchodu faráře Josefa Raneckého roku 1975. Žil na faře v Nasavrkách do Kamenice dojížděl pravidelně třikrát týdně, ve středu, v pátek a v neděli. Bohoslužby zde konal samozřejmě o všech církevních svátcích. Ještě za faráře Josefa Raneckého v roce 1975 byla připravena oprava venkovní omítky kostela. Uskutečnění této náročné akce převzal spolu s farností farář Rudolf Rykýt. V roce 1991 byl jmenován sídelním kanovníkem v Hradci Králové, zůstal však nadále v Nasavrkách. Jeho zdravotní stav se postupně zhoršoval. V červnu 1993 se mu při pohřbu v Trhové Kamenici udělalo nevolno, v nemocnici v Chrudimi lékaři konstatovali, že jde infarkt. Zemřel 14. června 1993. Poslední rozloučení se zesnulým se uskutečnilo 22. června v kostele sv. Jiljí v Nasavrkách. Pohřben je v Chrudimi na hřbitově u kostela Sv. Kříže.

Faráři Josef Ranecký a Th. Lic. Rudolf Rykýt zažili v období socialismu útlak ze strany státní moci. Sice formálně podle ústavy byla náboženská svoboda, ve skutečnosti ale tehdejší státní moc duchovní a věřící pronásledovala a všemi možnými způsoby se snažila omezit konání bohoslužeb, vyučování náboženství a ztížit život věřících. Situace těchto dvou trhovokamenických farářů i členů farnosti se diametrálně lišila od postavení všech jejich předchůdců, kteří mohli svobodně vyznávat svou víru, a dokonce za podpory dříve existujících vlád. Tito dva sice také opravovali, udržovali svěřený majetek a starali se o své farníky, ale změnily se podmínky, za socialismu bylo prostředí

⁹⁷ Soukromý archiv pana Karla Němce, bytem Trhová Kamenice, Raisovo náměstí 59, Kněží chrudimského vikariátu v období totality, s. 16.

pro šíření víry nepřátelské a v důsledku likvidační. Jejich předchůdci plnili svou kněžskou službu v poměrech, kdy to bylo žádoucí, pokud pomineme některé josefínské reformy. Uvedená situace zřejmě byla i příčinou toho, že zápisy v Josefa Raneckého v kronice jsou minimální, Th. Lic. Rudolf Rykýt nečinil do kroniky žádný zápis. Domnívám se, že to bylo z obavy, že všechno může být použito proti nim, případně proti osobám, o nichž by se zmínili. Th. Lic. Rudolf Rykýt zažil ještě několik let v novém svobodném zřízení. O jeho působení provedl zápis do kroniky Mgr. Pavel Čtvrtečka.

Mgr. Pavel Čtvrtečka se narodil 7. ledna 1964 v Novém Městě nad Metují. Vystudoval Jiráskovo gymnázium v Náchodě. Po vojenské službě nastoupil na bohosloveckou fakultu v Litoměřicích. Studium dokončil na Katolické teologické fakultě UK v Praze. Na kněze byl vysvěcen 14. září 1991 v Hradci Králové biskupem Karlem Otčenáškem. Působil jako kaplan v Hlinsku. Od 1. září 1993 byl určen administrátorem nasavrcké a trhovokamenické farnosti, které byly neobsazeny od úmrtí Th. Lic. Rudolfa Rykýře. V mezidobí do Trhové Kamenice dojížděl konat bohoslužby děkan Josef Němeček z Licibořic. Pavel Čtvrtečka se jako všichni jeho předchůdci staral o údržbu budov ve vlastnictví farnosti. Každoročně zajišťoval opravu střechy kostela poškozené zpravidla množstvím sněhu a větrem. V březnu 2000 byla střecha kostela vichřicí poničena rozsáhlejším způsobem, byla poškozena i sanktusová věžička. Byla tedy provedena generální oprava, která byla pojišťovnou uhrazena jen zčásti. Zhruba 50% celé akce zaplatila farnost. Dalším významným krokem byl převod chátrající budovy fary do vlastnictví obce v roce 2001. V roce 2008 byl do vlastnictví soukromé osoby převeden zchátralý odsvěcený kostel sv. Kunhuty na Polomi. V obou případech šlo o záchranu kulturní památky, na kterou farnost neměla prostředky. V letech 2006 až 2008 byla provedena celková rekonstrukce varhan, nyní se připravuje oprava hlavní věže kostela.

4.3.1 Osudy trhovokamenických zvonů

Původní trhovokamenické zvony pocházely z 15. a 18. století. Staré zvony měly následující nápisy:

1. L.M. CCCCXVIII. Ve meno bozi tento zvon gest udielan ke cti a chwale bozi a panie mariji. mistr gira chrudimi mne udielal panum kamenicz zlil.

2. Ad laudem sancte marie anno milesimo CCCC decimo sexto. lucas Johanes marcus matheus.

3. Goss mich Ignatzius Drack in Köggratz 1791.⁹⁸

Tyto zvony byly zničeny při požáru 25. dubna 1874.⁹⁹ Nové zvony byly vysvěceny roku 1876. Velký dostal jméno Václav, druhý Marie Vilemína, umíráček nese jméno Barbara. Na velkém zvonu se nacházel nápis: „Tento zvon jest lit nákladem Její Osvícenosti ovdovělé paní kněžny z Auerspergu, rozené Colloredo Mansfeldové ... patronky tohoto chrámu Páně po vyhoření kostela a věže, přičemž se zvony rozlily, od zvonaře Josefa Šnajdra roku 1875 v Hradci Králové. Hlas můj at' vždy slavně zní, pokoj, mír a chválu Boží, v době všední, v slavné dni, v domě krále, v chudé loži.

Druhý zvon měl nápis:

Ranný úsvit, půli denní/ příchod noci hlásám vám,/žehnám vaší práci, pění,/nebem máti pozdrav dám.

Nápis nesl i umíráček:

Zemřel otec, dcera, máti,/hlásám světa bolest znáti./ Dítky mučí trud a strast/Vznáším duše v nebe slast¹⁰⁰

Tyto zvony ohlašovaly radostné i smutné události a konání bohoslužeb až téměř do konce 1. světové války. V únoru 1917 se dostavil na faru důstojník a požadoval vydání všech tří zvonů pro válečné účely. Po jednání s místním farářem bylo dohodnuto, že poledník Marie Vilemína bude ponechán a místo něj dojde k zabrání zvonu ze Zubří. Dne 23. března zazvonily zvony naposled. Vojáci velký zvon Václav rozbili na kusy, které házeli z věže dolů. Umíráček Barbara snesli dolů celý. Kromě těchto zvonů byly zabráný ještě zvony z kostela sv. Mikuláše ve Rváčově. Za rekvizici zvonů byla celkem zaplácena částka 3 708 K., která byla odevzdána patronátnímu úřadu.

V únoru 1918 byl odebrán sanktusový zvon o váze 35kg. Byl sundán celý a odvezen. Na kostele zbyl již jen poledník Marie Vilemína.

Období 2. světové války přineslo kromě útrap a obětí na lidských životech další rekvizici zvonů. V této době byl na hlavní věži jediný zvon poledník Marie Vilemína. Dne 17. března 1942 byl z věže sundán. Druhý den byl odvezen na dráhu do Hlinska, odtud jeho cesta pokračovala dále. Ačkoli bylo mnoho zabraných zvonů zachráněno

⁹⁸ CHYTIL, K.: c.d., s. 130.

⁹⁹ Pamětní kniha fary Kamenice, fol. 140.

¹⁰⁰ Pamětní kniha fary Kamenice, fol. 142.

v Praze, náš byl odvezen do Hamburku, kde ho bylo asi použito k válečným účelům.¹⁰¹ Na kostele zůstal sanktusník pořízený nouzově po 1. světové válce, který byl jen ze železa.

Po válce byl navrácen pouze zvon do kostela sv. Mikuláše ve Rváčově. Do Trhové Kamenice nebyl vrácen žádný zvon.

V Trhové Kamenici po skončení války 1945 se konaly sbírky na pořízení nových zvonů. Tuto akci zahájili věřící, přispívali však i příslušníci jiných vyznání a lidé bez víry. Bohužel na podzim roku 1945 se dostaly peníze na vázaný vklad a při měnové reformě 1953 byly zabráný státem. Ještě v roce 1954 po návratu faráře Josefa Raneckého z vojenského cvičení byla snaha pořídit nové zvony. To se již nepodařilo vzhledem k existujícím politickým poměrům, přestože místní národní výbor tyto snahy podporoval. Řadu let se zvonilo tedy jen železným sanktusníkem. Místní obyvatelé dlouho doufali, že poslední zabraný zvon nebyl zničen a mohl by být někde v Německu. Veškeré pokusy o zjištění jeho osudu a pátrání zůstaly bezvýsledné. Počátkem 21. století byla snaha ze strany Německa nahradit škodu způsobenou zabráním zvonů. Farnost obdržela finanční částku, která však nemohla stačit na pořízení nového zvonu, byla použita na jiné účely. Historickou škodu nahradit nelze.

V současné době je na hlavní věži umístěn zvon, který sem byl převezen v 70. letech ze zvonice u kostela sv. Kunhuty v Polomi, když došlo k odsvěcení kostela. Jde o zvon¹⁰² z roku 1927 s nápisem Sv. Kunhuto, oroduj za nás! L.P. 1927. Z toho plyne, že původní zvony v kostele na Polomi byly nepochybně odvezeny pro válečné účely za 1. světové války.

¹⁰¹Soukromý archiv pana Karla Němce, bytem Trhová Kamenice, Raisovo náměstí 59, 50. jubilejní ročenka Kampeličky, spořitelního a záložního spolku v Trhové Kamenici. Trhová Kamenice 1947. s. 13.

¹⁰² Tento zvon ulil zvonář Richard Herold (1877 – 1945) z Chomutova.

Závěr

Kostel sv. Filipa a Jakuba, ležící v srdci Trhové Kamenice, tvoří dominantu zdejší obce i blízkého okolí. Představuje zhmotnělou podobu místní farnosti, která prodělala jako kostel v průběhu let mnoho změn. Místní farnost i kostel vznikly v 1. polovině 18. století. Kostel musel být opravován po různých přírodních kalamitách, uvnitř kostela došlo také k mnoha úpravám. Farnost také měnila svoji původní podobu, ať už šlo o různé územní změny nebo o změny, které se týkaly duchovních správců. Dalo by se říci, že osudy farnosti a kostela až na malé detaily v podstatě shodují.

V průběhu téměř tří posledních století, jimž jsem se věnovala, se měnilo i postavení a úloha duchovních správců.

Za faráře Václava Dominika Gregoriadese, kdy bylo katolictví jediným povoleným vyznáním, většina obyvatel navštěvovala bohoslužby, protože to bylo pro ni samozřejmé, menšina tajně zachovávala učení zřejmě českobratrské víry a putovala za konáním svých obřadů a shromáždění do míst vzdálených několik kilometrů. Farář vedle konání běžných kněžských povinností také sledoval a zaznamenával, kdo na jeho bohoslužbách chybí, kdo nepřistoupil ke svátostem. Tyto osoby pak byly vyslýchány a nuceny ke kajícímu návratu k jediné pravé víře katolické.

Po vydání Tolerančního patentu se i místní farář musel smířit s tím, že již není možno pronásledovat někoho pro jiné vyznání. Mohl jen konstatovat, že v obvodu jeho farnosti bylo uděleno poslední pomazání a byla konána bohoslužba pastorem jiné církve. V druhé polovině 19. století již zřejmě zájem o jiná vyznání nebyl tak významný. Faráři, kteří zde působili, byli obecně uznávanými osobnostmi, s vlivem na věci veřejné a obecně prospěšné. Po první světové válce někteří farníci odpadli od katolické církve a přihlásili se k nově vzniklé k církvi československé. Většina však zůstala věrna katolické církvi. Kostel býval plný.

V mimořádné situaci za druhé světové války se ocitl i duchovní správce. Farář Oldřich Kučera neváhal se zapojit do odbojové činnosti. Stálo ho to život.

Po tom, co se k moci po 2. světové válce dostali komunisté, nastala také změna v postavení faráře. Také farář Josef Ranecký plnil své kněžské povinnosti, sloužil bohoslužby, uděloval svátosti jako všichni jeho předchůdci. Věřících ale ubývalo, do kostela chodili méně, o křest nebo církevní sňatek žádali často tajně, aby se vyhnuli potížím. Velká účast lidí byla jen na pohřbech. Místní zvláštností se stalo to, že řada

účastníků pohřbu nešla na obřad do kostela, ale postávala venku. Farář podléhal státnímu dozoru, dokonce musel v 36 letech nastoupit vojenskou službu. Lidé v této době však svého duchovního správce měli rádi, protože byl s nimi, znal je a shovívavě chápal jejich problémy, i když s některými nesouhlasil, neodsuzoval je.

Farář Rudolf Rykýř působil v Kamenici 14 let za socialismu a první 3 roky v nových demokratických poměrech. Do farnosti jen dojížděl, znal jen ty, kteří chodili do kostela. Staří odcházeli, do kostela našlo cestu několik nových a v létě přibyli i někteří chataři. Bohoslužeb ubylo, jen ty pohřby odpovídaly dřívější tradici. Promluvy na nich byly již jen v obecné rovině, pastýř své zbloudilé ovce již neznal.

Při psaní této práce jsem postrádala některé zápisy z určitých let, které nebyly prováděny duchovními správci.

Myslím si, že má práce splnila cíl, který jsem si na jejím začátku vytkla. Přiblížila jsem historii kostela a farnosti v Trhové Kamenici od jejího vzniku až do poloviny 20. století s několika poznámkami až k současnosti. Doufám, že moje práce bude využívána návštěvníky místního kostela i samotnými obyvateli Trhové Kamenici. Věřím, že nejasné nebo špatně pochopené skutečnosti jsem ve své práci ozřejmila, a tak zamezila šíření nepravdivých informací.

Seznam pramenů a literatury:

A. Prameny:

Farní úřad Nasavrky, Pamětní kniha fary Kamenice – započatá roku 1836.

Farní úřad Nasavrky, Transkripce Pamětní knihy fary Kamenice.

Státní okresní archiv Chrudim, přípustkové číslo 107/01 Pamětní kniha farnosti Trhové Kamenice z nezpracovaného fondu farnosti Trhová Kamenice.

Soukromý archiv pana Karla Němce, bytem Trhová Kamenice, Raisovo náměstí 59, 50. jubilejní ročenka Kampeličky, spořitelního a záložního spolku v Trhové Kamenici. Trhová Kamenice 1947.

Soukromý archiv pana Karla Němce, bytem Trhová Kamenice, Raisovo náměstí 59, Kněží chrudimského vikariátu v období totality.

Sdělení Vojenského ústředního archivu Praha čj. 817/2010-2111 ze dne 7. dubna 2010

B. Literatura:

ADÁMEK, K.: Chrudimsko. Roudnice 1878.

ADÁMEK, K. V.: Paměti o školách v okrese hlineckém. Praha 1891.

ADÁMEK, K. V.: Urbář panství rychmburského. Praha 1901.

ASSMANN, J. N.: Dějiny Nasavrckého panství za vlády Auerspergů 1746 – 1942. Katalog při příležitosti výstavy konané v Nasavrkách.

BÍLEK, T. V.: Dějiny konfiskací v Čechách po roce 1618. Praha 1882.

HEROUT, J.: Slabikář návštěvníků památek. Praha 2001.

HOSPODKA, B.: Z historie města Trhová Kamenice. Praha 1988.

HOSPODKA, B.: Trhová Kamenice v letech 1938 až 1946. Praha 2005.

CHARVÁT, J.: Stará Chrudim. Chrudim 1991.

CHYTIL, K.: Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese chrudimském. Praha 1900.

KADLEC, J.: Přehled českých církevních dějin 2. Praha 1991.

KOBETIČ, P.: Osobnosti Chrudimska. Chrudim 2002.

KROUPA, J.: Alchymie štěstí. Brno 2002.

- KUDRNÁČ, V.: Adresář a popis politického okresu chrudimského. Turnov 1903.
- LÁT, J.: Poznámky k dějinám města Trhové Kamenice, uloženo Obecní úřad Trhové Kamenice
- LODR, A.: Josef Hlávka. Praha 1988.
- NESEJT, Fr.: Perly minulosti – Chrudim, Chrudimsko, Nasavrcko, Hlinecko. 2001.
- NESEJT, Fr.: Josef Papáček. In: Chrudimský vlastivědný sborník, Chrudim 1999.
- NOHEL, R.: Auerspergové v Čechách. Kutná Hora 1997.
- PLAŠIL, F.: Historie děkanského chrámu Nanebevzetí Panny Marie v Polné. Polná 2007.
- RAVIK, Sl.: O světcích a patronech. Praha 2006.
- RIES, P.: Josef Hlávka, největší český mecenáš. Praha 1991.
- SAITL, V.: Dějiny města Trhové kamenice, uloženo Obecní úřad Trhové Kamenice.
- SEDLÁČEK, A.: Hrady, zámky a tvrze království Českého. Díl první. Chrudimsko. Praha 1994.
- SOMMER, J.: Chrudimsko. Hradec Králové 1989.
- SVOBODA, L., ZAHRADNÍK, P.: Fara čp. 1 v Trhové Kamenici (Stavebně historický průzkum), Úřad Městyse Trhová Kamenice, 1999, 82 s.
- ŠIMÁK, J. V.: Zpovědní seznamy arcidiecéze pražské z let 1671 – 1725. Praha 1918.
- ŠULC, I.: Soupis prvních písemných zmínek k sídlům okresu Chrudim. In: Chrudimský vlastivědný sborník, Chrudim 2001.
- UHLÍŘ, V.: Varhany královéhradecké diecéze. Hradec Králové 2007.
- VALENČÍK, M.: Ohrožené památky – kostely, kaple a kapličky v České republice. Praha 2006.
- VONDRUŠKA, Vl.: Církevní rok a lidové obyčeje. České Budějovice 2005.
- ZATLOUKAL, P.: Příběhy z dlouhého století: Architektura z let 1750-1918 na Moravě a ve Slezsku. Olomouc 2002.
- ZLÁMAL, B.: Příručka českých církevních dějin V. Olomouc 2008.

Internetové stránky:

www.familysearch.org/Eng/

Resumé

Ve své bakalářské práci se zabývám historií kostela a farnosti v Trhové Kamenici od počátku 18. století až po 1. polovinu 20. století s přihlédnutím k současnému stavu. Práce se zabývá popisem okolností, které vedly ke vzniku farnosti a založení kostela, jehož stavba byla dokončena roku 1747. Dále se podrobně zaměřuje na budovu kostela a blízké okolí, které prošly v průběhu let mnoha změnami. V další části se zaměřuji na vybraná místa s jejich církevními stavbami, které byly spojeny s trhovokamenickou farností. V poslední kapitole se zaměřuji na kněze, kteří působili v Trhové Kamenici a na události, které neovlivnily pouze jen farníky, ale i život místní obce.

Summary

This bachelor's thesis describes the history of a church and parish in Trhová Kamenice since the beginning of the 18th century till the first half of the 20th one with regard to it's actual situation. It aims at circumstances which lead to the birth of parish and foundation of the church which construction was finished in 1747 and closely describes the building of the church and it's near surroundings, which went through many changes during the years. The following part focuses on chosen sacral buildings which has some relation to the parish of Trhová Kamenice. The final chapter talks about priests who celebrated in Trhová Kamenice and events which influenced not only the parishioners but also life of the whole village.

Seznam obrazových příloh

- 1: Kostel sv. Filipa a Jakuba v Trhové Kamenici
- 2: Interiér kostela
- 3: Interiér kostela
- 4: Náhrobek Beneše z Kocúrova
- 5: Půdorys kostela
- 6: Pohled na Trhovou Kamenici v současnosti
- 7: Pohled na Trhovou Kamenici roku 1852 – spodní část oltářního obrazu v kostele

Obr. příloha 1

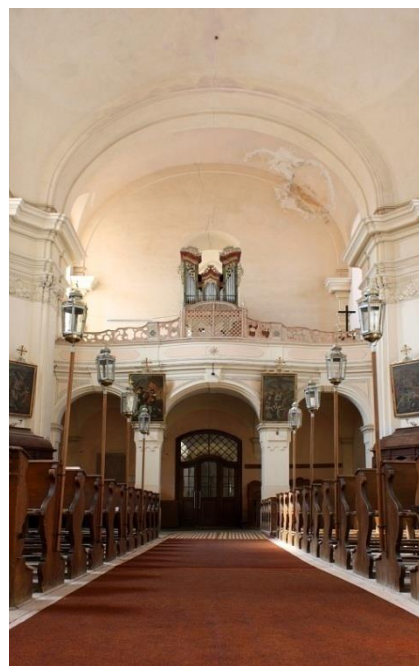
Kostel sv. Filipa a Jakuba v Trhové Kamenici

Foto: Vítězslav Klepetko

Obr. příloha 2

Obr. příloha 3

Interiér kostela sv. Filipa a Jakuba v Trhové kamenici

Foto: Vítězslav Klepetko

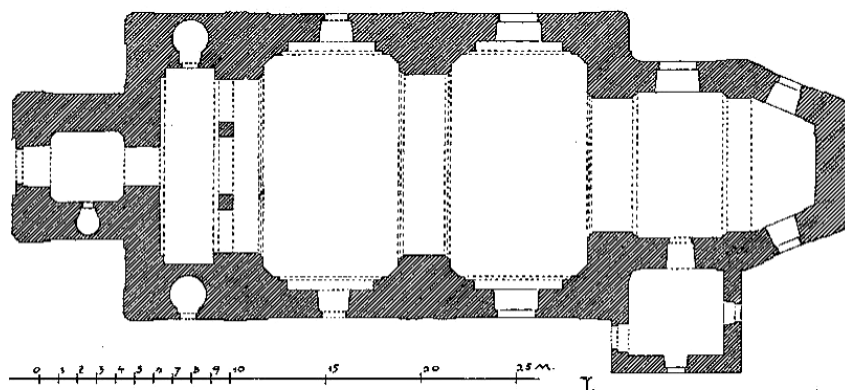
Obr. příloha 4

Náhrobek Beneše z Kocúrova

Foto: Vítězslav Klepetko

Obr. příloha 5

Obr. 111. Kamenice Trhová. Kostel sv. Filipa a Jakuba.

Půdorys kostela

Zdroj: CHYTIL, K.: c.d., s. 128.

Obr. příloha 6

Pohled na Trhovou Kamenici v současnosti
Foto: Vítězslav Klepetko

Obr. příloha 7

Pohled na Trhovou Kamenici roku 1852 – spodní část oltářního obrazu v kostele sv. Filipa a Jakuba

Foto: Vítězslav Klepetko